НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВ. ВАЗОВ" ПЛОВДИВ ДЕП

НАРОДНА КУЛТУРА

СЕДМИЧНИК ЗА ИЗКУСТВО, КУЛТУРА И ПУБЛИЦИСТИКА

Год. XVIII, бр. 52 (963)

8 стр., цена 5 ст., 21 декември 1974 г. ОРГАН НА КОМИТЕТА ЗА ИЗКУСТВО И КУЛТУРА

ДРУГАРЯТ

ТОДОР ЖИВКОВ РАЗГЛЕДА ОБЩАТА ХУДОЖЕСТВЕНА ИЗЛОЖБА НА ПРИЛОЖНИТЕ ИЗКУСТВА

Първият секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия и председател на Държавния съвет Тодор Живков посети Общата художествена изложба на приложните изкуства. Заедно с него бяха другарите Станко Тодоров, Александър Лилов, Борис Велчев, Иван Михайлов, Иван Попов, Петър Танчев, Дража Вълчева, Стоян Караджов, Пеньо Кирацов и Георги Йорданов, първият заместник-председател на Комитета за изкуство и култура Людмила Живкова и други.

Партийните и държавни ръководители бяха посрещнати от председателя на Съюза на българските художници народния художник Светлин Русев и от членове на ръководството на съюза. Те разгледаха с интерес изложбата, която е част от юбилейната изложба „30 години българско социалистическо изкуство".

Изложбата показва големите възможности на нашите приложници, техните разнообразни творчески търсения. Тя е демонстрация на сплотеността на българските художници от всички поколения около политиката на Българската комунистическа партия. Следвайки богатите национални традиции, творците съдействуват за повишаването на естетическото възпитание на народа.

На срещата с ръководството на Съюза на българските художници другарят Тодор Живков даде висока оценка на развитието на българското приложно изкуство. Той подчерта необходимостта в най-скоро време изложените образци да бъдат внедрени в материалното производство и да станат достояние на целия народ. За тази цел е необходимо Комитетът за изкуство и култура да координира дейността на Съюза на българските художници и останалите заинтересувани институти.

Другарят Тодор Живков посочи необходимостта от създаването на музей на приложното изкуство, в който да бъдат изложени най-ценните творби на българските приложници.

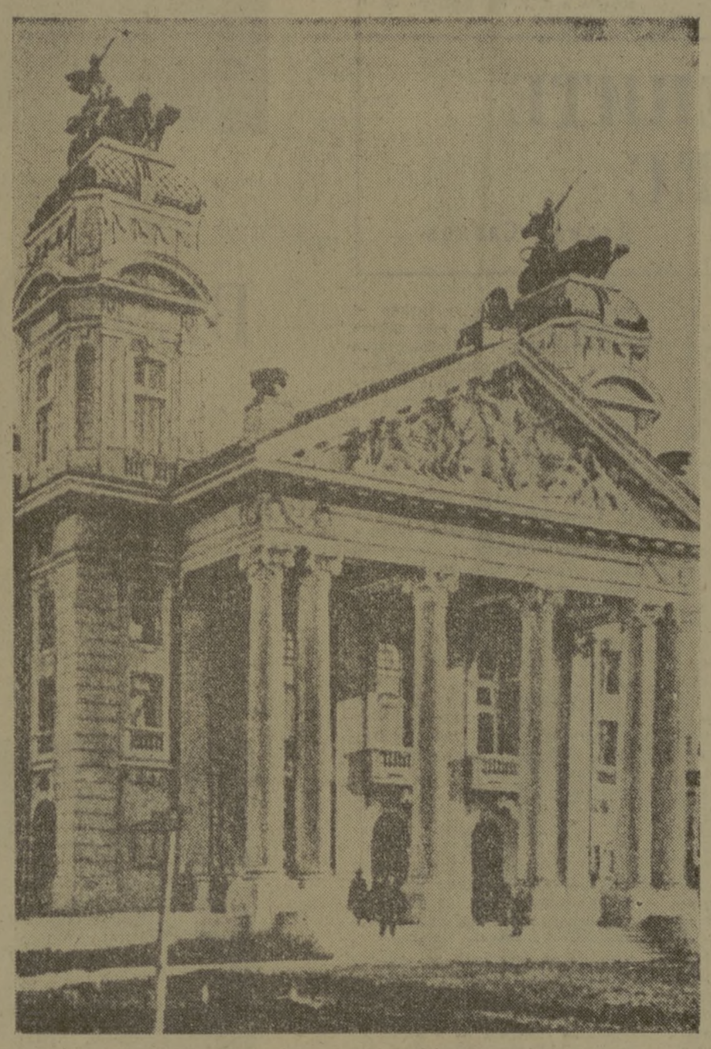

НАШИЯТ НАРОДЕН ТЕАТЪР

Неопроверган от времето и изстрадал чрез изкуството си съдбата на своя народ, той извоюва мястото на първенец в духовната ни култура. Наследявайки традициите и революционния дух на нашето възраждане, Народният театър ги превърна в същност на професионалните си изяви, в движещо начало при художественото усвояване на противоречивата социална действителност. Те именно създадоха свойствените нему прогресив на насоченост и обществена детерминираност на художествените стремления, които въпреки опитите да бъде отклонен от реалистичната линия на развитие, издаваха устойчивостта на демократичните пориви, кондензираната градивна морална енергия, защитата на дълбоко хуманни начала.

В тази светлина преименуването през отдалечената от нас 1904 г. на столичната драматична трупа „Сълза и смях" в Български народен театър добива смисъла на едно осъзнато предчувствие за бъдещето на изкуството, което бе откърмила душата на рода ни и същевременно представлява признание на високата му обществено-възпитателна мисия. И наистина дейността на Народния театър още в първите десетилетия от неговото създаване събира като във фокус всички обществени и естетически тенденции на времето, отразява сложността на целия ни културен живот. Седемдесетгодишната му история се превърна в своеобразен художествен летопис на качествените изменения, на еволюцията и революционните промени в общественото съзнание.

На негова сцена се породиха и всички по-значителни идейно-естетически проблеми, свързани с театралното изкуство. Тук се кръстосваха различни художествени течения, които внася драматургията, актьорското изпълнение или режисьорските търсения. Но последователно овладявайки една по сложна изразност, Народният театър усвои, уплътни главно принципите на сценическия реализъм, като не само влияе, но и налага здравия естетически вкус, предизвиква определен строй на мислене и възприятие на театралните явления.

Първите му актьори, ученици на руската реалистична школа, внасят в театъра и революционния дух на руската драматургия и естетика. Така обществената ориентираност на руските майстори на сцената преминават на наша почва като любов и преданост към българския народ. Своята гражданска смелост и дръзновение те черпят също от близостта си до народната душевност, в органичното усещане на най-нежните й трепети, в опознаване на справедливото й възмущение. Стремежът им да осъществят неразривната спойка между театър и зрители, да разкрият истината за живота, безчовечието и несъстоятелността на буржоазния ред ги отвежда към писателите-реалисти от руската, от западноевропейската класика, към националната ни

(Продължава на 7-а стр.)

Сцена из операта „Сватбата на Фигаро" от Моцарт, постановка на Варненската народна опера, художник Ани Хаджимишева, режисьор нар. артист Димитър Узунов, диригент Недялко Недялков. Отляво надясно: Николина Григорова — Сузана, Иван Панайотов — Фигаро, Ганка Димова — графинята.

С тази постановка варненци се представиха отлично на Петия национален преглед на оперните театри в Стара Загора. За тази внушителна изява на българското оперно изкуство разказват материалите на пета и шеста страница.

«СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ»

Книга с избрани произведения на др. ТОДОР ЖИВКОВ, издадена в Съединените американски щати

НЮ ЙОРК, 18 декември (Кор. на БТА) **„Съвременна България" — това е заглавието на книгата с избрани произведения на първия секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия и председател на Държавния съвет на Народна република България Тодор Живков, която току-що излезе от печат на английски език в Съединените американски щати.**

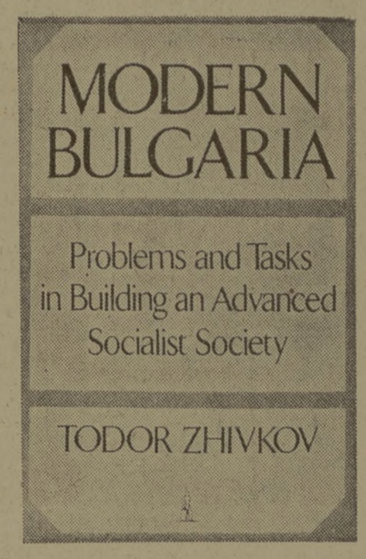

Книгата, която полиграфически е оформена много изискано, се пуска в масов тираж от американското издателство „Интернешънъл пъблишърз". Това издателство, което през тази година отбелязва 50-годишнината от своето създаване, е публикувало досега повече от пет хиляди книги и е най-голямото издателство за прогресивна литература в английски говорещия свят.

„Съвременна България" е втората книга на ръководител на социалистическа държава, публикувана в Съединените американски щати, след като през 1973 г. тук беше издаден сборник с трудове на генералния секретар на ЦК на КПСС Леонид Брежнев „За политиката на Съветския съюз и международното положение", който бе посрещнат с голям интерес.

Книгата на другаря Тодор Живков има подзаглавие „Проблеми и задачи в изграждането на развито социалистическо общество" и съдържа голям брой доклади, речи и статии на нашия първи партиен и държавен ръководител по редица най-важни въпроси на теорията и практиката на строителството на социализма в България. В нея са осветлени основните въпроси на социалистическата революция в нашата страна и са разкрити главните закономерности на нейното развитие като продължение и осъществяване при нашите условия на историческото дело на Великата октомврийска революция. С голяма дълбочина са разработени проблемите на развитието на социалистическата култура у нас, на преустройството на образователната система, на работата с младежта и Комсомола, на дейността на Отечественния фронт, на усъвършенстването на системата на социалното управление, на ускоряването на научно-техническия прогрес. Важно място заемат постановките и разработките за същността и характера на Програмата на Българската комунистическа партия, теоретическите проблеми на изграждането на развито социалистическо общество в България, въпросите на последователното изпълнение на решенията на Десетия конгрес на БКП за издигане жизненото равнище на народа, за повишаване на обществената производителност на труда, за характера и значението на новата конституция на страната. В редица произведения на другаря Тодор Живков се разкрива историческата роля на българо-съветската дружба за развитието на България, осветлява се принципната и неотклонна външна политика на нашата страна за разведряване на международната обстановка, за укрепване на мира на Балканите, в Европа и света.

На видно място са дадени биографични данни за другаря Тодор Живков, поместен е негов портрет, както и голям брой снимки за многостранната му вътрешнополи-

(Продължава на 3-а стр.)

КИНОАКТЬОРИТЕ — ТЪРСЕНИЯ И НАДЕЖДИ

Иван Дечев

I.

Често в чуждестранните отзиви за българското кино, на фестивални форуми или при срещи и дискусии сме се срещали с подчертаните адмирации към изкуството на нашите киноактьори. И понеже те са се повтаряли с една устойчива последователност, започнахме да ги използваме в редките случаи, когато отсъствуваха. Приемайки с обяснима гордост тези оценки, в същото време някога бяхме склонни да прекъснем с деликатно мълчание техния коментар, защото сами не бяхме убедени в тяхната естествена органичност към общата идейно-художествена картина на киното ни отпреди няколко години. За никого не е тайна, че в един период от време тъкмо актьорите и операторите бяха онези своеобразни буфери, притъпяващи и поглъщащи справедливото критическо неудовлетворение от цялостната ни филмова продукция...

В днешната динамична картина на игралното ни кино наред с отделните частни постижения и с новите шансове за актьорите долавяме определено и една съпричастност на целокупното актьорско присъствие към актуалните търсения и тенденции на съвременното ни киноизкуство. Стихийният актьорски глад за роли постепенно отстъпва пред осъзнатия авторски избор на роли. Намалява изкусителната сила на „всеядността" — едно истинско бедствие за актьорското дарование, силно и опасно, защото се подхранва от илюзията, че умението и професионалният опит могат да прикрият фалша. Днес имаме достатъчно основание да твърдим, че професионалното самочувствие на най-изтъкнатите ни киноактьори вече се контролира от съзнанието, че тъкмо актьорското дарование може като през леща да „преувеличи" както правдата на екрана, така и фалша.

Нарасналият обем на нашето филмопроизводство, неговата разширена тематична и жанрова те-

(Продължава на 6-а стр.)

КУЛТУРНОТО СЪБИТИЕ

VIII КОНГРЕС НА МУЗИКАЛНИТЕ ДЕЙЦИ

На 26 и 27 декември в София ще се състои Осмият конгрес на Съюза на музикалните дейци в България. На него ще бъде отчетена дейността на тази творческо-професионална организация от 1970 г. насам, дейност, следваща линията на Десетия партиен конгрес, на Декемврийския и Февруарския пленум на ЦК на БКП и задачите, поставени на Втория конгрес на българската култура и Седмия конгрес на Българските професионални съюзи. Високо признание за успехите в тази насока бе орденът „Г. Димитров", с който съюзът бе удостоен по случай 70-годишнината от създаването на организираното музикантско движение у нас.

В Съюза на музикалните дейци членуват повече от 8000 професионални музиканти. Сред тях има 8 герои на социалистическия труд, 45 народни и 121 заслужили артисти. Членовете на съюза постигнаха значителни успехи във всички жанрове на музикалното изкуство — това явно показаха националните прегледи на различните държавни състави. Особено радва обстоятелството, че редица извънстолични колективи по равнището на своята художествена продукция достигат еталонните столични оркестри и театри. Огромен е приносът на членовете на СМД за утвърждаване международния престиж на българското изкуство.

През отчетния период съюзната дейност бе доста активна. Бяха проведени национални конференции за музикалното възпитание, за проблемите и перспективите на българската народна хореография, за проблемите на интерпретацията в музикално-сценичното изкуство, бе приета програма за развитието на българската музикална култура. Активно работеха 13 творчески секции, творческите кабинети към съюза. Започна дейността си студиото на младия музикант. В големите музикални центрове действуват координационни комитети на съюза.

През тези години бе учреден творчески фонд на съюза, одобрени са нови тарифи и ново щатно разписание, в София бе открит клуб на музикалните дейци. Съюзът започна по-активно да подкрепя музикалната дейност в окръзите. Вече са сключени творчески договори с някои окръзи и предстои разширяването на сътрудничеството с останалите, което ще позволи да бъде изпълнена партийната повеля „Повече между народа — по-близо до живота".

Връхна точка в демонстрирането на постигнатите успехи бяха естествено проявите от юбилейната година на социалистическата революция, събитието, което позволи да достигнем сегашния разцвет на българската музикална култура.

Осмият конгрес на Съюза на музикалните дейци в България ще се занимае и с някои нерешени въпроси на музикалното ни всекидневие. Това са подготовката и използуването на кадрите, повишаване на изпълнителското майсторство, усъвършенстване системата на заплащането в зависимост от равнището на предлаганото изкуство, засилване пропаганднирането на най-значителните успехи, подобряване на музикалното възпитание на трудовите хора и особено на младежта.

Особено нараства ролята на съюза във връзка със създаването на националния комплекс за художествено творчество, културна дейност и средства за масова информация. След като досега съюзът е участвувал активно в осъществяването на обществено-държавното начало в ръководенето на музикалния живот, то сега тази негова дейност трябва да се задълбочи и разшири още повече. Художественият критерий на неговите чл нове трябва да служи като ориентир особено в дейността на местните съвети за изкуство и култура.

През изминалите години Съюзът на музикалните дейци в България си извоюва безспорен авторитет, свое място в културния ни живот. Няма съмнение, че осмият му конгрес ще издигне на още по-високо равнище дейността на професионално-техническия съюз на българските музиканти.

нашето интервю

Николай Люцканов:

«ТВОРЧЕСКА ФИЗИОНОМИЯ НА ТЕАТЪРА МОЖЕ ДА ДАДЕ РЕЖИСЬОРЪТ-ЛИЧНОСТ»

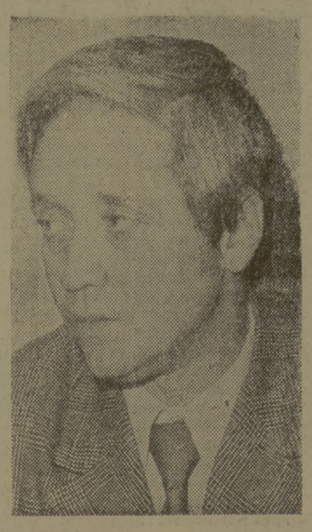

С режисьора засл. арт. Николай Люцканов се запознах тази година по време на районния преглед на българската драма и театър в Благоевград. Там той беше председател на журито и по силата на общите ни задължения в продължение на двадесет дни имах възможност да общувам с един творец, който според моите разбирания е „личност в изкуството". Разбира се, още преди това бях гледал почти всички негови постановки (някои са ми харесали, други — не) и имах някакво определено мнение за създателя им, но след непосредствения контакт мога с увереност да кажа, че Люцканов е човек артистичен, с обаяние и усет за съвременността. Съжалявам, че не използувах чудесната атмосфера в Благоевград, за да се състои замисленият още тогава разговор. И в същото време се надявам, че хубавите ни дружески взаимоотношения са се запазили, за да получа действително искрени отговори на моите въпроси.

— Стана дума за „атмосферата" в Благоевград и затова искам да ви попитам в началото на нашия разговор има ли тя значение и какво е то във вашия живот, в творчеството ви?

— Въпросът има по-голямо значение от онова, което ние му придаваме обикновено. Защото „атмосферата" е благоприятният климат, сред който се оформя една личност. И по-нататък — мисля, че не е възможно да се прави изкуство без благородната духовна провокация на хората, които са ти близки, на които вярваш. В театралното изкуство сам-войнът не е войн. И понякога, за да намеря повече сили, се връщам към спомените. Когато бях млад, раснах под закрилата на истински хора — идеалисти. След време като студент в Ленинград големите съветски творци Вивиен, Черкасов, Толубеев ме сгряха с отношението, с човечността си. Като се върнах в България, духовната среда, в която продължих да се оформям, бяха Д. Б. Митов, Дановски, Стаматов, Сърчаджиев... Както се вижда, провървяло ми е през младостта. Ако сега ние, българските режисьори, се отдалечаваме като галактики един от друг, резултатите няма да бъдат добри

— Има ли нещо в съвременния ни театрален живот, което ви вълнува, което искате да споделите?

(Продължава на 7-а стр.)

КРАСОТА ОТ ВЕКОВЕТЕ

ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ ЗАНАЯТИ ДНЕС

Атанас Славов

Тази пролет по една случайност присъствувах на седмицата на полските народни занаяти във Варшава. Тя се проведе в самия център на милионния град — без романтичния фон на дъбовата шума, ромона на водите и потракването на дървени чаркове. Върху паважа пред Двореца на културата бяха издигнати стотина бараки и сергии, в които народните майстори пред купувачите произвеждаха кошници, гърнета, щампи, дървена пластика, черги и кожени изделия. Струва ми се, че за пръв път тук под шапката на бензиновите пари и грохота на градските железници можех да видя народните занаяти такива, каквито са.

Първо — естетическият им аспект. Художественото им въздействие с неоспорима реалност. В тези дни по всички кранища на огромния град можеха да се срещнат прегърнати млади двойки, мъкнещи кой шампа, кой писана чашка, кой декоративна тъкан, сякаш от насяха от Двореца на културата своите великденски свещи, за да украсят дома си.

Второ — стопанският им аспект. Тези красиви вещи бяха невероятно евтини в сравнение с цените по магазините за приложни изкуства. Когато майсторът за половин час изплете пред очите ви кошница или извърти глинен съд за петнадесет минути, или изпише чашка за пет, вие виждате, че това е едно изкуство повече на ръцете и опита, отколкото на творческото проникновение и че предметът, излязъл изпод тези ръце, е създаден да зарадва и най-непретенциозния гражданин. За онези, които са искали да украсят домовете си с някой от тези предмети, така или иначе не е имало финансови задръжки. И още нещо. Въпреки това в последните дни на панаира търсене то спадна. Не интересът, а търсе нето! Стотина души майстори за доволиха нуждите на милионния град със своята едноседмична продукция! И това е естествено. Днес никой не яде в керамични съдове, няма пръстени подове, които да се затрупват с постелки. Гърнетата и чергите служат за украса на дома и тъй като не трябва да се подменят често, търсенето им е ограничено.

Помъчих се да си представя какво е било, когато занаятчиите са задоволявали всички битови нужди на нашето възрожденско жилище. На руската генералщаб на карта от времето на Освободителната война Котел е отбелязан с 1465 къщи, или около 15 000 жители. Това значи, че подлежащият на постоянно поддържане инвентар на града само от медни, керамични и постелъчни изделия трябвало да е поне 100 000 вещи — докато съвременен град като Варшава за една седмица (както видяхме) се задоволява само с половината от този тип вещи, въпреки че е 1000 пъти по-голям!

Един от основните проблеми, които се изправят пред нас в опита да възстановим и запазим изчезващите народни занаяти, се крие именно тук. И ние никога няма да го решим, ако не приемем трезво, че стопанското значение на народните занаяти днес, ако не е нула, то поне твърде силно се доближава до нулата. Много стопански дейци, особено от окръжен мащаб, често пъти се стремят да използуват справедливия интерес към традиционните народни занаяти, за да ги превърнат в перспективен и разрастващ се отрасъл на местната промишленост. Това крие сериозни опасности не само поради това, че пазарът бързо се насища и неизбежно би се стигнало до застой в дадено производство. Работата е там, че когато застоят приближи и все още няма надежда да се осигури мечтаният износ в чужбина, за да се избегне рецесията, започва модифицирането на самото производство. Това води до неизбежното отклонение от утвърдените художествени образци, за да се нагази в блатото на кича, на псевдохудожественото сладникаво пазарско изкуство. Под натиска на излишъците на това производство често пъти дори се стига до негативно въздействие в битовото обзавеждане на обществени заведения. През последните години всеки е забелязал, че осезателно се измени цялостният облик на заведенията за обществено хранене. Днес механите и битовите заведения започват да доминират и ние все почесто сме канени да се храним в бараки, кошари, пещери и колиби с неудобни прибори и съдове, на неудобни маси и столове, не на последно място за това да може някъде да се погълне производството на енергично разрастващите се предприятия на местната промишленост.

Успоредно с това все повече народни майстори, за да се изскубнат от мъртвия кръг на прекаленото щането на пазара със занаятчийско производство, усилено гравитират към професионалното художествено творчество в областта на приложните изкуства, стремят се да прераснат от „майстори" в „артисти-художници". Такъв е между другото случаят с изключителния майстор на бусинското грънчарство Гигов, който направи неимоверно много, за да запази ред класически образци на изчезващия занаят, но за съжаление от години вече упорито поха бява умението си с производството на полупрофесионален кич в областта на артистичната керамика.

Но ако чисто стопанското значение на народните занаяти днес е сведено до минимум, тяхното естетическо значение е огромно. За да бъдем кратки, нека кажем, че без преосмислянето на техните художествени и производствено-технически уроци ние не бихме могли да решим успешно не само задачите, които стоят пред съвременното ни приложно изкуство, но дори и пред промишлената естетика.

Точно тук се крие втората основна трудност по пътя на съхраняването на народните ни занаяти. Стремежът възстановените и въведени в системата на местната промишленост занаяти да се направят икономически изгодни или за в противоречие с основния смисъл, заради който ги възстановяваме, а именно — да бъдат и красиви, и евтини. Тенденцията е да се ценообразува изгодно и тъй като изходният материал за производство е евтин, снемащи те стопански предприятия застъпват своите майстори да трупат максимално възможно количество обработка върху всеки предмет. В резултат днес ние имаме такова натруфено и накичено занаятчийско производство, което много сериозно буди съмнение дали в същност следва художествените традиции на нашето възрожденско занаятчийство. А нали целта, смисълът и оправданието на всички тези усилия е да възстановим именно тях, а не да търсим приложение на работната ръка, която и без това е дефицитна?

Ще дам един бегъл, но напълно типичен пример. Става дума за нашето медникарство. В този занаят през XIX в. се изявяват главно три школи със значителни художествени достижения. Най-старата (старозагорската) произхожда от традициите в металообработването на Втората държава. Украсата тук е сдържана, произвежда се само с помощта на различни видове чукови удари по време на изграждането на формата и това придава на съдовете суров, монументален характер със стабилно изградена и внушителна форма. Разпространението обхваща Сливен, Казанлък, Ловеч, Троян, Котел — т. е. сърцето на балканджийска България. Втората школа е Пловдив, където сирийски, грузински и арменски занаятчии през XVI в. пренасят източната традиция в медникарството за сложни умически гравировки, пищна геометрична орнаментика, сложни и усукани форми. Разпространението й обхваща Карлово, Асеновград, Родопите и пр. Третата школа е най-новата и показва влияние на австрийския класицизъм от XIX в.: характерни са сложни гравировки с калем на ръка (техника, позната при златарството), свързани с изобразяването на конкретни образи главно с патриотична тематика (лъвове, кръстове, двуглави орли, корони и пр.). Разпростира се от Видин и Чипровци до София и Самоков. Всяка от тези школи има своя красота и художествена правда, като безспорно най-българска и най-близка до съвременния дух със своя лаконизъм е старозагорската, а най-далечна е почиващата на пищната мохамеданска орнаментика пловдивска школа. За съжаление не художествените и идейно естетическите, а чисто стопанските съображения диктуват какво ще се покаже на пазара. Бедната на външна украса традиция на старозагорската школа не може да доведе до изгодно ценообразуване. И ето че днешният занаятчийски и сувенирен пазар е затрупан с орнаментално по дух бакърджийство, при това дори не такова, каквото е в класическите си образци (безспорни със своята специфична художествена прелест), а пренатрупано, изкълчено и претенциозно.

Именно затова ми се струва, че единствено правилен е поетият преди години път на чипровските и котленските килимари и на троянските грънчари да възстановят и пуснат на пазара класическите традиционни образци на своя край. Възпроизвеждането на класическия образец такъв, какъвто е, съхраняването на образа, породен в рамките на естетизма на старото занаятчийско производство — това е, което сме длъжни да запазим. И това е, което може да оправдае усилията ни и да ги доведе до добър край, стига да имаме разума да не се впускаме по лишята на стопанската спекулация и да не се поддаваме на стремежа да разширяваме това производство, изтъ реалните му нуж-

ПАФТА С ПЛАСТИЧНА УКРАСА, КОВАНО СРЕБРО — НАЧАЛО XIX В.

ВЕЧНО И СЪВРЕМЕННО

Петко Съйчевски

В дните на подготовката и провеждането на третото национално изложение на народните художествени занаяти и приложни изкуства в чест на 30-годишнината от деветосептемврийската победа радостта бе смутена. Службите на народните съвети провеждаха кампания за издирване на разпиляващата се работна сила и пресмахване беззаконията и нарушенията. Вниманието бе насочено към надомните услуги на населението и производството на стоки за широко потребление. Трудно бе да се направи разграничение между производител и майстор-творец и между битови услуги и народно приложно изкуство, трудно бе да се разграничи частникът от ваятеля. Бяха пощадени само старите майстори, а на младите, изявени и талантливи творци — приемниците на художествените традиции, бе дадено направление към промишлеността. Казват, че в огъня покрай сухото гориво и суровото...

Подетата кампания защищаваше приоритета на държавния сектор, преследваше нарушителите на закона, печалбарите и т. н. За съжаление се засягаха и хората, които години наред са доказвали, че се борят на дело против пошлостта, безвкусицата и упадъка на народните художествени занаяти. И вместо насърчение и похвала заради дейността и творчеството им те бяха ударени. Ние сме свидетели в миналото на неведнократни случаи, когато поради неправилно отношение и неподходящи мерки много от най-добрите майстори от Троян и края бяха прокудени и пренесоха троянските художествени занаяти в Силистра, Варна, София, Търговище, Пловдив, Хасково, та дори и в такива развити в миналото центрове като Разлог. Там те окачваха фирми с името на Троян, там предприемчиви и далновидни общественици използуваха творческите им възможности.

Трябва да се имат пред вид регионалните особености на Троянския край. Тук от незапомнени времена, особено по време на Възраждането, са разцъфтявали художествени занаяти. Троянските майстори, известни и в страната и в чужбина, достигнаха равнището на истински народни художници-приложници. Тяхното майсторство и изкуство е предавано от баща на синове. И нима е трудно за разбиране, че и сега традицията стига до техните наследници?.. В този край майсторството като съчетание на умение и любов е в кръвта на поколенията, в тяхната природа. Това са хора с развита естетическа култура, вроден художествен вкус и творчески способности, носещи неповторима самобитност. Тези пословично трудолюбиви народни творци заслужават само похвала, признание и уважение.

Преди повече от две десетилетия, когато техническите новости навлязоха в занаятчийските цехове и ги превърнаха в промишлени предприятия, художествените занаяти западнаха. На основата на стария град израсна нов, промишлен. Някогашният колоритен занаятчийски градец остана само в спомените и архивите...

Ограниченията и данъчните налози принудиха мнозина, дори и майсторите от потомствените занаятчийски фамилии да търсят нови професии: леяри, горски работници, банкикари, мазачи. ОКП—Ловеч, Институтът по изкуствознание — София, ГК на партията, държавните и обществените организации в Троян, загрижени за съдбата на народните художествени занаяти, през 1962 г. повдигаха разговор на широка основа. Година след година се редуваха мероприятия: теоретични конференции, празници на народното приложно изкуство, творчески срещи с изтъкнати специалисти, изложби и др.

Музеят на художествените занаяти и приложни изкуства, изграден като специализиран институт за народна художествена култура съхранява, опазва и развива художествените занаяти и народното приложно творчество с обогатена и обновена традиция. Народното художествено богатство, сътворено през вековете и оцеляло до наши дни, трябва да въздействува на околната среда с всичките си художествени и естетически преимущества, да създава празници в народната душа, да възпитава патриотично, да култивира естетическия вкус. Тази голяма идея зависеше от решаването на някои основни проблеми на народната художествена култура на края ни.

При музея като специализиран институт на първи път в страната народните дарования се събраха в творческа организация. Бяха издирени най-даровитите майстори-приложници в Троянския край, в творческата база се създадоха условия за пълноценното разкриване на възможностите на народните творци. Времето ни изисква да съберем, запазим и покажем на поколенията творчеството на отминалото Възраждане, но и ни задължи да покажем нашето славно съвремие, подхранващо творческите си дела от съковете на народната история.

Опора за решаване на тези проблеми намерихме в Института за изкуствознание и в лицето на професор Александър Обретенов. Всекидневен наш помощник бяха ОК на БКП и ОСИК — Ловеч.

И в миналото бяха търсени пътища и насоки за борба с безвкусицата: организираната от напредничави и прогресивни дейци при Популярната банка в Троян постоянна приложна изложба в градинката на Клуба на културата, ежегодните изложби на Ловешкия панаир, Националният събор в Троян, Националният събор в Чипровци, Националният събор в Котел, Националният събор в Сливен, Националният събор в Габрово, Националният събор в Самоков, Националният събор в Банско, Националният събор в Пловдив, Националният събор в Карлово, Националният събор в Асеновград, Националният събор в Родопите и пр. Третата школа е най-новата и показва влияние на австрийския класицизъм от XIX в.: характерни са сложни гравировки с калем на ръка (техника, позната при златарството), свързани с изобразяването на конкретни образи главно с патриотична тематика (лъвове, кръстове, двуглави орли, корони и пр.). Разпростира се от Видин и Чипровци до София и Самоков. Всяка от тези школи има своя красота и художествена правда, като безспорно най-българска и най-близка до съвременния дух със своя лаконизъм е старозагорската, а най-далечна е почиващата на пищната мохамеданска орнаментика пловдивска школа. За съжаление не художествените и идейно естетическите, а чисто стопанските съображения диктуват какво ще се покаже на пазара. Бедната на външна украса традиция на старозагорската школа не може да доведе до изгодно ценообразуване. И ето че днешният занаятчийски и сувенирен пазар е затрупан с орнаментално по дух бакърджийство, при това дори не такова, каквото е в класическите си образци (безспорни със своята специфична художествена прелест), а пренатрупано, изкълчено и претенциозно.

Именно затова ми се струва, че единствено правилен е поетият преди години път на чипровските и котленските килимари и на троянските грънчари да възстановят и пуснат на пазара класическите традиционни образци на своя край. Възпроизвеждането на класическия образец такъв, какъвто е, съхраняването на образа, породен в рамките на естетизма на старото занаятчийско производство — това е, което сме длъжни да запазим. И това е, което може да оправдае усилията ни и да ги доведе до добър край, стига да имаме разума да не се впускаме по лишята на стопанската спекулация и да не се поддаваме на стремежа да разширяваме това производство, изтъ реалните му нуж-

СЕРВИЗ ЗА ХРАНА, КОВАНА МЕД — МАЙСТОР НАЙДЕН ТОТЕВ

ГРАД НА ПОТОМСТВЕНИ МАЙСТОРИ

Ганко Цанов

Историята е белязала Троян като град на потомствени майстори — грънчари и горяни, бакърджии и ковачи, стругари и иконописци. Град, който в писаните стомни и дървените си изделия е намерил най-добрия си майстор ски атестат не само у нас, но и в чужбина.

В троянския народен поменик са записани още през 1812 г. като дарители 12 занаятчийски организации. А за да имаме в началото на XIX в. организирани еснафи, то значи, че далеч по-рано трябва да дирим корените на троянските занаяти.

Още след Освобождението многолюдни чаршии хлопнаха кепенците си. Троянските занаяти, особено грънчарството и дърворабатването, показаха една изключителна устойчивост и жизнеспособност при изменящите се обществено-икономически условия. Те съумяха и след победата на народната революция да се преустроят и организират обществено — в кооперации и държавни предприятия. И днес най-компактната, жива и активна територия на художествените занаяти в страната е безспорно Троянският край. Всекидневно той се утвърждава като край на изкусни майстори.

Повикът на партията за възраждане на народните художествени традиции завари тук „кипене на висок градус" и Троян пое ролята на законен център на това възраждане.

Не случайно в града ни през 1962 г. се състоя първата с национално значение теоретична конференция на народните художествени занаяти. Като резултат от нея бе извършен един революционен акт в областта на местната култура и икономика; за изключително краткия срок от 4 — 5 години в Троян се изгради единственият в страната Музей на художествените занаяти-съкровищница и паметник на само битната естетическа и материална култура на края ни. Към музея се създаде ателие на троянските майстори като експериментална база и методически център за въздействие върху художествената промишленост, за стимулиране и творческо насочване изявата на народните майстори. Утвърди се и надежден кадрови институт в лицето на Техникума по керамика (основан в 1911 г.), из гради се солидна, на съвременно техническо равнище материална база на предприятията от художествената промишленост.

Като пряк, законен наследник на възрожденския троянски панаир край с. Орешак от 1971 г. отвори изложбените си зали на националният панаир на народните художествени занаяти... Всички тези завоевания изведоха майсторите ни като по възходяща стълба, окрилени за творчество...

Истина е, че сравнително-статистическите таблици и проценти те биха ни дали най-точните данни за настъпилите промени в областта на художествените занаяти. Точни и безспорни, що се отнася за количествено уловимите изменения. Ала, да си признаем, мен ми се струва безпощадна суровата обективност на цифрите. Тя скрива хората. Не ни позволява да уловим онези преломни промени в душите ни, смени ли мраза на много зими с надеждата на една пролет...

Е добре, кое е определящото, решаващото през изтеклите тридесет години?

Промененото обществено отношение към майстора, което му възвърна човешкото и майсторското самочувствие, накара го да се почувствува пълноценен, необходим и тачен творец, а не просто производител. Майсторът излезе из гъстата сянка на анонимността, на общественото незачитане и безличие и се нареди рамо до рамо сред първенците — творци на националната ни култура.

Остана в историята онзи измъчен труженик, който правеше „прости грънци за мамули и шарени за жито", за да може някак си да претърколи сезоните на горчивото си битие. Освободен завинаги от гнета на гладната паралия и празния хамбар, днешният майстор твори по законите на красотата. Ала и изискванията към него пораснаха много. Занаятът се търси вече не в координатите на една придобита сръчност и добре овладяна технология. Вече е необходимо и друго: разбиране душата на материала, безконфликтно единство на формата и функцията, украсата, доразкриваща формата. И още нещо: без да се къса нишката на вековната традиция, да се подири едно съвременно звучене. С други думи, из разчупената занаятчийска черупка се из прави творец, създател на красота, адресирана към новия ни социалистически бит. Неговата работа се измерва вече не само с количествени показатели. Решаващо за оценката й се оказа искрата на дербата, творческият пламък, вдъхнал живот на мъртвата материя... Или, както просто и образно го каза бакърджията Найден Тотев: „Някога нашата стока я мереха на ока, сега я мерят по хубост..."

Та това е едно обобщение. Един нен критерий, валиден за цялото ни народно изкуство. Затова майсторите, израсли по дивите задънки на Балкана, трампили стоката си за храна по калните полени дашки друмища, станаха пратеници на красотата, разцъфтяла под топлика на едно ново отношение към твореца...

Но да не бъдем голословни.

Няколко десетки майстори не могат да скрият човешкото си вълнение, когато видят своя стомна, чиния или съд някакъв сложен за показ в залите на музея.

Медникарят Найден Тотев, днес заслужил деятел на народното изкуство, бе захвърлил чуковете и чакаше бавното си пенсионерско умиране. Възроден от вдъхновения си труд, той живее сега втората си творческа младост, а творбите му са достояние и радост не само за българите...

Майсторът на четката Минко Левски от махала Балабанска (Троян) е представен с цяла колекция писани стомни и бъкатки в Музея на човека в Париж... В същия музей грее кованата мед на братя Тотеви и излъчва там сиянието на закъсняло възрожденско слънце... Неизвестният никому до вчера горянин Иван Енев от махала Пандуците (с. Видима), скрит в горите под Юмрука, получаваше писма от почитателите си с печат от Москва. „Брей, чудни хора! Откъде са се сетили за мен!..." — не скриваше вълнението си той.

Преди десетина години, когато събирахме музея, ослепелият от глеч грънчар Влад Пайкин от махала Малка Рибня (Троян) не можа да ни даде „чиреп някакъв", защото, както каза той, „хубаво то си намира пътя"... Покойният майстор бе не само доморасъл мъдрец. Той излезе и пророк: набрали сили и вдъхновение, изчистили лицето на троянската керамика, нашите майстори защитиха естетическите и функционалните достойнства на една вековна школа.

Тъй хубавото си намери пътя и през пет морета..

ПЕТЪР ЦАНКОВ — МАЙСТОР КЕРАМИК ОТ С. ОРЕШАК — ЛОВЕШКО

«СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ»

(Продължение от 1-а стр.)

тическа и международна дейност.

Книгата се предхожда от написан с голяма топлота от генералния секретар на Централния комитет на Комунистическата партия на Съединените американски щати Гюс Хол **ПРЕДГОВОР:**

„За извънредно кратък исторически период България извърши голям революционен преход. Социалният и икономически напредък, осъществен през последните 30 години, надхвърля постигнатото през предишните 1300 години от съществуването на България.

През последните 30 години България се превърна от изостанала страна с мизерия, бедност и неграмотност в страна с модерна промишленост и земеделие, развиваща се с едни от най-високите и стабилни темпове на развитие в света. За 30 години тя изличи 1300-та години на бедност и неграмотност. Изостанала в миналото страна, България днес се нарежда в челните редици на страните със съвременна образователна система, обществено осигуряване и безплатна медицинска помощ. В нея няма безработица, няма бордеи. На мястото на къщурките от кал и кюпторите са изградени красиви нови жилищни комплекси. Икономическият растеж е стабилен. Българският народ не познава думата „инфлация“, големите наеми и високите данъци. Нова България разполага с промишленост, която в техническо и научно отношение не отстъпва на промишлеността в повечето други страни.

Как стана възможно това? България е малка страна. Тя не е богата на природни ресурси. И въпреки това за 30 години тя засенчи 1300 години от своята история. Несъмнено работниците и народът на България работят упорито. Но те са работили упорито и през предишните 1300 години. Какво тогава е новото? Новото е социализмът.

В продължение на 1300 години българите са се трудели като роби за робовладелците, за феодалите, за капиталистите, които са притежавали фабриките и мините. Сега при социализма те работят за себе си.

Именно за това разказва настоящата книга. Тя разказва за изграждането на една социално-икономическа система без господари, без експлоатация от страна на корпорации или банки. В тази система няма частни печалби. Това е строй, при който господар е народът. Това е негов строй. Всичко, което народът произвежда, отива за заплати и социални грижи, за развитие на промишлеността и селското стопанство, чието производство също допринася за повишаване на жизненото равнище.

Единствено социалистическата система можеше да даде на България този голям тласък напред. Социализмът е мощната ракета-носител на социалния прогрес.

През предишните 1300 години България е била жертва на войни и потисничество, които са пречели на независимото ѝ развитие. Тя е била жертва на български и чужди потисници. Социализмът сложи край и на двете форми на потисничество.

Един от важните фактори, които дадоха възможност на България да направи толкова големи крачки напред, е обстоятелството, че нейни съседи са редица социалистически страни. Съветският съюз даде най-съществения принос за икономическото и социалното развитие на България.

Още великият марксистко-ленински ръководител на Българската комунистическа партия и на световното революционно движение Георги Димитров положи основите на тези отношения. „Народнодемократическата държава — каза той — се изгражда в сътрудничество и дружба със Съветския съюз, със страната на социализма. Както освобождението на нашата страна от веригите на империализма и създаването на народнодемократическата държава станаха възможни благодарение помощта и освободителната мисия на Съветския съюз в борбата против фашистка Германия и нейните съюзници, така и по-нататъшното развитие на нашата народна демокрация предполага запазването и укрепването на тесни отношения и искрено сътрудничество, взаимопомощ и приятелство между нашата страна и великата съветска държава.

Народнодемократическата държава принадлежи към демократическия, антиимпериалистически лагер.

Само участвувайки в единния демократически антиимпериалистически лагер, начело на който стои могъщата съветска държава, всяка страна на народната демокрация може да обезпечи своята независимост, суверенност и безопасност против агресията на империалистическите сили“. (Георги Димитров, политически отчет пред V конгрес на БРП(к), 19 декември 1948 г.)

Тридесетте години социализъм в България са доказателство за това, че не е необходимо да съществуват противоречия между изграждането на социализма в собствената страна и изпълнението на изискванията на световното революционно движение. Постиженията на България са доказателство за големите придобивки, които произтичат от тесния съюз на страните от социалистическата общност.

Ръководителите на Българската комунистическа партия винаги са отхвърляли като опортюнистически и фалшив стремежа да се търсят противоречия там, където такива противоречия не съществуват. Те винаги са отхвърляли идеята да се получават незначителни отстъпки от световния империализъм като награда за отслабването на силите на международното революционно движение чрез провеждането на линия, която води до неговото разединение и разцепление.

Ленин писа: „Нито една класа в историята не е дошла на власт, без да създаде свои собствени политически ръководители, свои изтъкнати представители, способни да организират едно движение и да го ръководят“. Българската работническа класа наистина е създала такива ръководители. Името на Георги Димитров е широко известно в целия свят.

Тодор Живков е също такъв революционен марксистко-ленински ръководител на работническата класа.

Тази книга съдържа само няколко кратки извадки от съчиненията, речите и докладите на другаря Тодор Живков. Но тя ни показва колко дълбоко разбира той процесите и движещите сили в изграждането на социализма. От нея става ясно, че социализмът е народна власт, чиято основна грижа е благоденствието на народа, че социалистическата власт се ръководи единствено от стремежа да направи живота по-лек, по-интересен, по-хуманен и по-справедлив за целия народ. От нея ни става ясно дълбокото разбиране на Тодор Живков, цялостното му знание и строгото му придържане към принципните въпроси, както и неговата практичност и гъвкавост по второстепенни въпроси. От нея ни става ясно, че Тодор Живков е революционен ръководител на работническата класа от типа на Маркс, Ленин и Димитров.

Това е книга за опита и проблемите в изграждането на социализма в България. От нея обаче могат да се извлекат големи поуки. Това е книга от голямо значение за международното революционно движение. Тя представлява огромен интерес за работническата класа и за революционното движение в САЩ.“

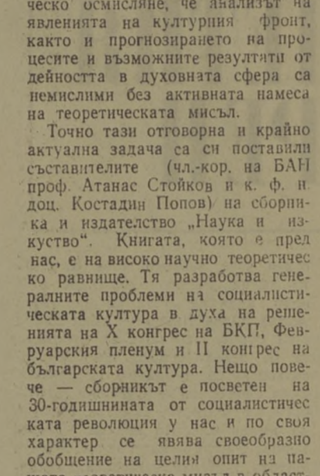

Една книга, голямото значение на която тепърва ще има да оценяваме... Така най-кратко бих могъл да формулирам първото впечатление от сборника „Художествената култура и развитото социалистическо общество“, който тези дни се появи на витрините на книжарниците.

Оценявайки значението на тази книга, едва ли е необходимо тук отново да бъде повторена известната мисъл, че бурното развитие на нашата социалистическа култура изисква и всестранно теоретическо осмисляне, че анализът на явленията на културния фронт, както и прогнозирането на процесите и възможните резултати от дейността в духовната сфера са немислими без активната намеса на теоретическата мисъл.

Точно тази отговорна и крайно актуална задача са си поставили съставителите (чл.-кор. на БАН проф. Атанас Стойков и к. ф. н. доц. Костадин Попов) на сборника и издателство „Наука и изкуство“. Книгата, която е пред нас, е на високо научно теоретическо равнище. Тя разработва генералните проблеми на социалистическата култура в духа на решенията на X конгрес на БКП, Февруарския пленум и II конгрес на българската култура. Нещо повече — сборникът е посветен на 30-годишнината от социалистическата революция у нас и по своя характер се явява своеобразно обобщение на целия опит на нашата теоретическа мисъл в областта на културното строителство.

Преди всичко респектира авторският колектив от 17 души, който участвува в сборника със студии и проблемни статии. Виждаме имената на Александър Лилов — член на Политбюро и секретар на ЦК на БКП, Павел Матев — председател на Комитета за изкуство и култура, Людмила Живкова — първи зам.-председател на Комитета за изкуство и култура, академик Пантелей Зарев, проф. Атанас Стойков, проф. Ефрем Каранфилов, проф. Кръстьо Горанов и други най-изтъкнати теоретици и практици на културния фронт у нас. На второ място силно впечатление прави широтата на проблематиката на материалите от сборника: културната политика на Българската комунистическа партия, обществено-държавното начало в ръководството на културата, интеграцията на културните процеси, научно-техническата революция и културата, проблемите на всенародното естетическо възпитание, прогнозирането на художествената култура, социология и култура, средствата за масова информация и културните процеси, съвременната тема и т. н. Може без преувеличение да се каже, че в сборника „Художествената култура и развитото социалистическо общество“ са намерили място всички генерални проблеми на нашата социалистическа култура.

Сборникът се открива със статията „Партията и изграждането на социалистическата култура в България“ от Александър Лилов. В първата част на този труд чрез един проникновен марксистко-ленински анализ се разглежда в ретроспективен план политиката на БКП в областта на културата. Лаконично и убедително е изтъкнат приносът на Димитър Благоев, чиято естетическа концепция „е подчинена изцяло на класовото възпитание на работниците, на издигането на тяхното социалистическо съзнание“; специално е подчертана ролята на Георги Димитров в борбата за „превъзмогване на някои увлечения и недостатъци в естетическите възгледи на тесняците“ и историческата му заслуга че „постави културната политика на нашата партия върху основите на ленинизма“; спирайки се на преломното значение на Априлския пленум от 1956 г. за развитието на нашата култура, Александър Лилов отделя специално и заслужено място на големия личен принос на др. Тодор Живков.

„Вече две десетилетия — пише Лилов — др. Живков като първи секретар на ЦК на БКП разгръща не само огромна политическа и организационна работа за развитието и разцвета на нашата социалистическа култура, но и извънредно ценна теоретическа дейност на осветляване и разработване на възловите проблеми в тази сложна област. С неговата ръководна дейност е свързана преди всичко тази атмосфера на висока принципиалност и стабилност, на творчески дух и уважение към самобитната изява на художествените творци, на взаимно доверие между партията и творческата интелигенция.“

Във втората половина на своята статия Александър Лилов с голяма целеустременост и научна последователност разглежда проблемите за сближението на социалистическите култури, за „все по-активното взаимопроникване на националното и интернационалното“, за управлението на културните процеси в нашата страна, за обществено-държавното начало. Може без преувеличение да се каже, че научните постановки и разработката на проблемите, залегнали в статията на Александър Лилов, творчески развиват на базата на анализа на новите явления и процеси в нашата социалистическа култура някои от основните решения на X конгрес на БКП за културното строителство и Февруарския пленум, който въоръжи идеологическите работници на нашата партия с изключително ценни документи и научни разработки.

В статията „На развитото социалистическо общество — зряла социалистическа култура“ Павел Матев задълбочено разглежда проблема за дълга на творците към социалистическата съвременност, за оня комплекс от необходими условия, при които изкуството и културата могат да стигнат до труженика на социалистическото общество, до „всяко населено място, до всеки гражданин на страната“. В статията се разработва в есенциален план изключително важният въпрос за идейно-философската позиция на творците, от които се „очакват художествени произведения, проникнати от оптимизъм и жизнеутвърждаващите комунистически идеи, произведения — източници на радост и вдъхновение за милиони хора, израз на тяхната воля, мисли и чувства, които ги обогатяват духовно, разширяват техния вътрешен кръгозор“.

Изключителен интерес представлява третата статия от сборника „Актуални проблеми на управлението на културния фронт“ от Людмила Живкова. Всички добре помним големия обществен отзвук, който имаше публикуването на тази забележителна статия в „Работническо дело“ през 1972 г. в навечерието на Втория конгрес на културата. Тази статия се явява ярък образец на дълбок марксистко-ленински анализ на най-сложните проблеми на културната революция в нашата страна. Тя дава убедителна аргументация на необходимостта от преустройство на нашия културен фронт, сочи ясни перспективи за развитието на българската духовна култура.

Както е известно, статията започва с кратък увод, в който лаконично са изложени основните теми за разглеждане: обществено-държавното начало, за науката и културата, за естетическото възпитание, теми, които са разработени въз основа на богатия опит на нашата страна в областта на културното строителство. Може без преувеличение да се каже, че тази програмна статия на Людмила Живкова изигра голяма роля за насоките на по-нататъшното теоретическо осмисляне на преустройството на културния фронт в България. Със своята целенасоченост, убедителен анализ, дълбочина на съжденията и перспективност статията „Актуални проблеми на управлението на културния фронт“ безспорно надхвърля рамките на нашата национална културна политика и придобива значението на ценен документ за проблемите изобщо на социалистическата културна революция.

Нямам възможност в една рецензия да се спра на всички останали материали от този богат по съдържание сборник. Един подробен анализ несъмнено би разгледал статията на академик Пантелей Зарев „Народопсихология и съвременен литературен процес“, в която с голяма аналитичност се разглеждат по новому някои основни проблеми на социалистическата литература. „Научно-техническата революция и художествената култура“ — една много сложна и трудна тема, която проф. Атанас Стойков убедително анализира. „Художествената критика и нейната роля в развитието на социалистическото изкуство“, в чиято тема проф. Ефрем Каранфилов проявява присъщата му ерудиция и професионална вещина, широки и научно обосновани паралели прави проф. Кръстьо Горанов в голямата тема „Всенародно естетическо възпитание“. Много интересни наблюдения и богат фактически материал има в статията на Стефан Ганев „Обществено-държавното начало в управлението на духовната култура“. Ценни мисли съдържа студията на Любен Димитров „Социологически аспекти на някои проблеми на художествената култура“, нови аспекти на проблемите се анализират в статиите на Васил Колевски, проф. Атанас Натев, Костадин Попов и др.

Сборникът „Художествената култура и развитото социалистическо общество“ ни изпълва с увереност, че родната теоретическа мисъл има сили и възможности да анализира, обобщава и прогнозира сложните процеси, които протичат в нашата възходяща социалистическа култура.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

„Художествената култура и развитото социалистическо общество“. изд. „Наука и изкуство“. 1974 г.

НОВИНИ

В подготвяното от СССР и ГДР пълно събрание на съчиненията на Маркс и Енгелс, от около сто тома, ще бъдат публикувани за пръв път 14 писма от кореспонденцията помежду им и други 15 писма до трети лица.

Голям интерес представляват писмата между Маркс и Лудвиг Фойербах. В черновата на едно писмо — отговор до Маркс, Фойербах споделя оценката му за реакционния пруски философ Шелинг.

Намерените писма са едва ли не и единственият източник на сведения за някои произведения на Маркс и Енгелс, които не са се запазили или поне досега не са намерени.

*

Съветското издателство „Наука“ е пуснало книгата „Председателят на Съвета на народните комисари Вл. Улянов (Ленин). Очерци за държавната му дейност през 1917—1918 г.“ В монографията се разглежда ролята на Ленин и болшевиките в изграждането на съветски държавен апарат, приносът на вожда на Октомврийската революция в развитието на марксисткото учение за унищожаването на буржоазната държавна машина.

*

Берлинското академично издателство е издало първия том на историческия труд „Германия във Втората световна война“. В него се анализират причините за войната и се проследява нейният ход от септември 1939 година до нападението върху Съветския съюз през юни 1941 година.

Поредицата от четири тома е създадена в тясно сътрудничество с историците от Съветския съюз и Полша.

*

Московското издателство за политическа литература публикува книгата на германския комунист Ото Браун „Китайски бележки“ (1932—1939 г.) Авторът е бил изпратен през 1932 година в Китай от Изпълнителния комитет на Коминтерна като военен съветник при ЦК на Китайската комунистическа партия. В продължение на седем години той участвува в освободителната борба на китайския народ. Спомените на Ото Браун свидетелстват, че още по онова време Мао Дзе-дун и привържениците му, пренебрегвайки принципите на марксизма-ленинизма и пролетарския интернационализъм, се проявяват като хора с великодържавни, шовинистични възгледи и настроения.

ГРАЦИЯ КАРРИОС — ЧИЛИЙСКА ГРАФИКА

ЛЕОПОЛДО МЕНДЕС — „СВЪРЗАНИ В НЕЩАСТИЕТО“

ТВОРЧЕСКИ СИМПОЗИУМ

Една хубава творческа инициатива събра на 16 и 17 т. м. около зеленатa маса група съветски и български научни работници в областта на естетиката и изкуствоведението. В малката заседателна зала на парк-хотел „Москва“ в София се състоя съвместен научен симпозиум, посветен на темата „Художественият реализъм и съвременният творчески процес“.

На откриването на симпозиума, организиран от Дружеството на естетиците, изкуствоведите и литературоведите в България и Научния съвет по проблемите на естетиката при президиума на Академията на науките на СССР присъствува членът на Политбюро и секретар на ЦК на БКП Александър Лилов.

Доклад по темата на симпозиума изнесе Атанас Стойков. Той очерта основните проблеми за обсъждане: какво е мястото, ролята и значението на изкуството на социалистическия реализъм сега в средата на 70-те години на нашия век, в общия съвременен художествен процес в света; кои са сега главните тенденции в световното художествено развитие; какви са перспективите за нарастване ролята и значението на изкуството на социалистическия реализъм във всеобщия революционен процес в света, в борбата против фашизма и империалистическата реакция, за победата на делото на мира, демокрацията и социализма.

Участниците в симпозиума направиха научни съобщения и изказвания, които засегнаха много страни на съвременното изкуство и култура, на актуални проблеми на естетическата теория, литературата, изобразителното изкуство, театъра, музиката, киноизкуството и пр. От съветска страна се изказаха И. С. Куликова, Е. С. Громов, А. Я. Зис, Б. Г. Лукянов, Л. А. Баженова, Е. М. Карцева и И. Е. Попов, от българска страна Чавдар Добрев, Пенчо Данчев, Любомир Тенев, Васил Колевски, Александър Атанасов, Неделчо Милев, Крум Ангелов, Кръстьо Горанов и Любомир Кавалджиев.

Всички участници в симпозиума изтъкнаха, че социалистическият реализъм с дълбоко вкоренено явление в постъпателното художествено развитие на човечеството, че той най-релефно изразява художествено-естетическия идеал на борещата се за своето освобождение и за революционно преобразуване на обществото работническа класа. Беше подчертано в същото време, че социалистическият реализъм не е нито някаква застинала канонизирана естетическа система, нито някаква мнима „безбрежност“. Той единствено разкрива възможностите за разнообразни стилови, творчески и художествени индивидуални изяви и търсения. В тази връзка особено актуална е задачата да се води настойчиво борба против онези идеологически противници на социалистическия реализъм, които съзнателно изопачават неговата действителна същност. В отделни изказвания бяха анализирани проблемите на социалистическия реализъм в литературата, театъра, киното, музиката и пр., както и такива проблеми като тези за обективността, за характера, за критерия и естетическата оценка, за масовостта на изкуството на социалистическия реализъм, за неговото значение при комунистическото възпитание на трудещите се и формирането на всестранно развити творчески личности.

Симпозиумът завърши с единодушното пожелание за нови творчески срещи между съветските и българските учени в областта на естетиката, литературата и изкуствата.

«БИБЛИОТЕКА ЗА ПОБЕДАТА»

По инициатива на полските издатели на варшавското съвещание на ръководителите на издателствата от социалистическите страни е било взето решение за издаването на международна книжна серия под название „Библиотека за Победата“. В тази серия ще влязат избрани произведения на художествената литература, които разказват за братството по оръжие, за съвместната борба против фашизма, за ръководната роля на комунистическите партии при организирането на тази борба, а също така и за решаващата роля на Съветския съюз за разгрома на фашизма.

Проектираните 35 книги от тази серия ще излязат последователно от 1975 до 1980 година. Тематиката на серията е широка и обхваща както довоенния период, така и годините на войната и първите следвоенни трудни години на възстановяването и укрепването на народната власт.

Съветският роман ще бъде представен с „Млада гвардия“ на Александър Фадеев, „Те се сражаваха за родината“ на Михаил Шолохов, „Живи и мъртви“ на Константин Симонов и други. Полската литература е характеризирана с „Пепел и диамант“ на Ежи Анджеевски, „Поколение“ на Богдан Чешко, разкази на Ежи Путрамент и други. Сред произведенията на Юлиус Фучик и Мария Пуйманова (Чехословакия), Ана Зегерс и Бруно Апиц (ГДР), Бела Илеш и Йожеф Дарваш (Унгария) личат книгите и на крупния български романист Димитър Димов.

В серията влизат също така „Антология на поезията“ и „Антология на драмата“.

Всички книги от серията, издадени в различните страни, ще бъдат обозначени с общ графичен знак.

V национален преглед на оперните театри в Стара Загора (21. XI. — 5. XII. 1974 г.)

ВНУШИТЕЛНА ИЗЯВА

В Стара Загора от 21 ноември до 5 декември бе организиран Петият национален преглед на оперните театри, посветен на тридесетгодишнината от победата на социалистическата революция. Още преди започването на това голямо културно събитие неведнъж бе изказвано опасението, че късното обявяване на ставащия традиционен фестивал на оперното и балетното изкуство за преглед, на който постиженията ще бъдат оценявани от комисия, без съмнение ще попречи на възможно най-доброто представяне на колективите на шест държавни оперни театъра. На истина само Софийската и Старозагорската опера имаха възможността да покажат по три спектакъла. Само балетните колективи от София, Пловдив и Стара Загора демонстрираха постиженията си. Положително бихме имали по-високи творчески сполуки, ако на старозагорската сцена биха се изявили редица от най-значителните наши майстори. Положително прегледът щеше да спечели, ако в неговите прояви биха взели участие Никола Николов, Никола Гюзелев, Стоян Попов, Благовеста Карнобатлова от Софийската опера, Мария Бохачек, Тодор Костов и Стефан Циганчев от Варна, Николай Здравков, Кирил Кръстев, Стефка Евстатиева, Стефан Димитров от Русе, Валентина Александрова, Владимир Тодоров, Петър Бакърджиев от Пловдив... Положително някои театри биха избрали по начало други пиеси за своето представяне — сравнително по-нови постановки, в които могат по-цялостно да се изявят. Но неочакваното обявяване на прегледа имаше и своите положителни страни. Така той се превърна в моментална снимка, която улавя характерното за сегашния етап в работата на оперните театри, показва в същност каква е всекидневната им творческа продукция. По този начин могат да се правят реални изводи за състоянието на колективите, без те да бъдат повлияни от измамния понякога блясък на специално подготвяните за преглед спектакли.

Какъв е общият извод от четиринадесетте вечери в прекрасната сграда на Старозагорската опера? Това е явното израстване на оперните колективи като цяло, повишаването равнището на спектаклите. Българските държавни оперни театри са колективи, които с най-добрите си постановки могат да мерят ръст с утвърдените чуждестранни театри, могат достойно да защищават престижа на българското музикално изкуство. Високото равнище на нашето оперно дело бе от белязано не само от комисията и публиката. Присъствуващите на прегледа гости от чужбина, сред които световноизвестният английски диригент и композитор Алан Буш, директорите на оперните театри в Дебрецен, Катовице и Лодз потвърдиха отличните качества на певци, оркестри, хорови състави, на постановките като цяло. Една от най-сериозните сполуки на прегледа бе в подбора на репертоара. От общо 14 показани заглавия половината бяха български — два пъти „Тревога“ на Ал. Райчев, „Момчил“ от Л. Пипков, „Дъщерята на Калояна“ от М. Големинов и „Албена“, „Юлска нощ“ и „Лето 893“ от П. Хаджиев. Естествено основното тук бе не само количественото преобладаване на български творби. За радост именно в тях повечето театри постигнаха най-значителните си успехи. Без съмнение ще се запомнят постановките на „Тревога“ от столичани и русенци, на „Юлска нощ“ на пловдивчани. Повечето от най-ярките индивидуални постижения също бяха в български роли — Витан Лазаров на засл. артист Димитър Петков, Емил и поручик Боляров на засл. артист Аврам Андреев, Борис-Михаил на Ранко Дюлгеров Славка на засл. артистка Александрина Милчева..

Разнообразие в прегледа внесе балетът „Дон Жуан“ от Глук. Прозвучаха също „Сватбата на Фигаро“ от Моцарт, „Аида“ на Верди, „Бохеми“ на Пучини, „Дама пика“ от Чайковски, „Алеко“ от Рахманинов и балетът „Сътворението на света“ от Андрей Петров.

Как бяха защитени отделните състави на оперното изкуство?

Редно е да се започне от диригентите — няма спор, че именно те се представиха в Стара Загора откъм най-добрата си страна. Видяхме на пулта доайена на нашето диригентско съсловие нар. артист Асен Найденов, нар. артист Марин Големинов. Защитиха престижа си засл. артист Ромео Райчев и Кръстьо Марев. Блестящо демонстрираха своя талант, своето майсторство засл. артист Иван Маринов в „Тревога“ и засл. артист Димитър Димитров в трите старозагорски постановки. От по-младото поколение великолепно впечатление оставиха Недялко Недялков със „Сватбата на Фигаро“ и Борислав Иванов в „Юлска нощ“. Радва и появата на млада смяна — Михаил Попов в Бургас, Иван Филев в Русе, Георги Занев във Варна.

Не така радостно е състоянието

СЛЕД ПЕТИЯ ОПЕРЕН

то при режисурата. Наистина видяхме майсторски реализираните постановки на Георги Първанов — „Юлска нощ“, Николай Николов — „Тревога“, нар. артист Димитър Узунов — „Сватбата на Фигаро“, Стефан Трифонов — „Тревога“ в Русенската народна опера. Обаче имаше и явни режисьорски несполуки като постановката на „Алеко“ например. Не бяха така убедителни и дебютите на национален преглед на младите режисьори Веселина Манолова и Кузман Попов, макар че те явно показаха талант и професионална постановка.

Противоречиви неща могат да се кажат и за сценичното оформление на видените спектакли. Най-високо признание на прегледа получиха решенията на Христо Брайков на „Юлска нощ“, на Любомир Йорданов на „Тревога“ в русенската постановка, на Мариана Попова на „Лето 893“. Сполуки имаха също така Петър Русков в „Аида“, Ани Хаджимишева в „Сватбата на Фигаро“, Иван Савов в „Дъщерята на Калояна“. В няколко постановки със сполучливи костюми се представи младата художничка Мария Трендафилова. Но всички тези успехи не могат да попречат на извода, че като цяло българската оперна сценография сериозно изостава от световните стандарти.

Какво демонстрираха творческите колективи?

Сред най-радващото на прегледа бяха проявите на оперните хорове. Най-цялостно демонстрира своите възможности — в „Аида“, „Момчил“ и „Сътворението на света“ — старозагорският хор под ръководството на талантливата млада диригентка Богдана Попова. Защити познатото си високо изпълнителско равнище пловдивският хор (диригенти Ангел Христов и Атанас Димитров). Добро бе представянето на русенския (диригент Томина Сидова) и бургаския (диригенти Вяра Абаджиева и Рэдко Ловджиев) хор. Тревога обаче буди застаряването на варненския хор (особено на женските партии), както и представянето на софийския оперен хор. Той не само допусна неприятни грешки, но и със звучността си отново поставя въпроса за необходимостта от бързи мерки за попълване на този, получил толкова широка международна известност колектив.

Оркестрите задоволиха в помалка степен. Наистина те реализираха постижения от високия ранг на „Тревога“ на софиянци, „Юлска нощ“ и „Дон Жуан“ на пловдивчани, „Сватбата на Фигаро“ на варненци, „Аида“ и „Сътворението на света“ при старозагорци. Но така или иначе в абсолютно всички спектакли имаше компромиси — някъде по-големи, другаде сравнително поносими. Тук нищо не могат да направят нито майсторството на диригентите, нито старанието на оркестрантите, защото става дума за инструментариум в крайно незадоволително състояние, за непопълнени пултове, за традиционно слаби групи на валдхорни, за липса на арфисти в повечето състави.

Представянето на солистите изисква безспорно отделно задълбочено разглеждане — особено що се отнася до разумното използуване на наличните гласове, до тяхното правилно развитие. В най-общи линии би могло да се отбележи, че въпреки отсъствието на редица от най-изтъкнатите български певци на прегледа имаше на какво да се радваме освен вече изброените в начало имена. Между сопраните отново видяхме Лиза на нар. артистка Юлия Винер — един цяло стен образ. Изненада за публиката бе великолепното певческо и актьорско представяне на Николина Григорова — Сузана в „Сватбата на Фигаро“. Хубави сполуки имаха младите певици Тиха Генова, Мария Венцеславова, Роза Митова, Евдокия Здравкова, Ганка Димова, Валери Попова, Румяна Барева, Тинка Сколуфанова, Олга Бояджиева, Кунка Кузманова. Повечето от тях са млади певици, които имат пред себе си радващи перспективи за развитие. Би било добре, ако чуехме и някой драматичен сопран, но ясно, че този вид глас си остава дефицитен не само за нашата страна.

И мецосопраните си имаха свой „доайен“ в лицето на нар. артистка Илка Попова — една дълбоко вълнуваща Графиня в „Дама пика“. Тя имаше отлични подгласнички в лицето на заслужилите артистки Александрина Милчева и Соня Хамерник—Елена. Радва наличието на цяла група надарени певици като Пенка Дилова, Лиляна Дудрева, Амалия Маринова, Ана Ангелова, Тони Христова, Недялка Божкова и особено на съвсем младата певица от Старозагорската опера Стефка Минева, която се представи в ролята на Амнерис.

Както винаги досега ни зарадваха басите. Вече посочихме отличните постижения на Д. Петков и Р. Дюлгеров. Силно впечатление оставиха младият Евстати Димитров — полковник Боляров и старият циганин в „Алеко“, Иван Арабов — Куцар, Неделчо Деянов — Витан Лазаров, засл. артист Георги Енев — Рамфис. И като добавим изявите на Иван Панайотов, Николай Стоилов, Добрин Маников, Валентин Григоров, Николай Кутин, Асен Чавдаров, смело можем да сметнем, че в тази партия засега проблеми няма.

Сравнително добро е положението и при баритоните. Не може да бъде другояче, щом на прегледа видяхме Шонар и Сава на Анастас Анастасов, граф Алмавива на Михаил Зидаров, Сава на Николай Смочевски, Събо на Георги Динев, Марсел на Иван Добрев, Елецки на засл. артист Асен Селимски. Основателна тревога обаче предизвиква състоянието на нашите водещи тенори. Не може да се отрече, че тази партия в лицето на засл. артист Аврам Андреев, нар. артист Любомир Бодуров — поручик Лазаров, Петко Маринов — Ангел, Георги Велчев — младия циганин в „Алеко“, Иван Димов — поручик Лазаров имаше своите постижения. Но не можем да бъдем спокойни, щом певческа България не може да представи на национален преглед поне един тенор в „конкурсна възраст“, щом явно се усеща недостигът на драматични и спинтови тенори. Тук особено ярко проличава липсата на достатъчни грижи за израстването на хора с хубави данни — като Михаил Мартинов и Марин Илиев например. Тези певци безспорно притежават гласово богатство, но неговото използуване съвсем не е рационално И докато М. Мартинов като Радамес защити до известна степен своето артистично име, то достатъчно бе малко гласово неразположение, за да стане неговият Момчил незащитен от вокална страна.

Трудно може да се даде някаква цялостна преценка за балетните състави, защото, както вече бе казано, само три от тях имаха самостоятелни изяви, и то само с по едно произведение. Въпреки това могат да се отбележат няколко радващи тенденции. Преди всичко това е подчертаното израстване на старозагорския балет, който в „Сътворението на света“ се изяви цялостно и успешно защити постановката на надеждната млада балетмайсторка Маргарита Арнаудова. Младежкият екип на „Дъщерята на Калояна“ с представянето си (особено изпъкна Евгения Кръстева) потвърди правилността на линията да се гласува доверие на нови изпълнители. Противоречиви впечатления остави реализацията на „Дон Жуан“ от Глук в Пловдивската опера. Тук става дума не само за някои уязвими страни на постановката на Феодор Бакалов, но и за цялостното състояние на колектива. При него, както и при останалите извънстоличии балетни трупи въпросите с комплектуването, майсторството на солистите, творческото ангажиране са предимно наболели и се нуждаят от бързо решаване.

Цялостната оценка на Петия национален преглед на оперните театри в Стара Загора може да бъде погледната от две страни. От едната са нашите изисквания всичко показано да се равнява по еталонните постижения на българското оперно изкуство, по световните стандарти; абсолютно за дължителни за нас в този жанр. При такова сравнение неминуемо ще направим редица от горните изводи, които изискват активна работа за бързо преодоляване на слабости, несполуки, грешки. От друга страна, ние не можем да не сравним показаното на прегледа с равнището на оперното изкуство в други страни за момента. Може би най-показателни тук са думите на Алан Буш, който заяви, че не знае дали друга страна в света би си позволила организирането на такъв преглед. И това е така — малка, осеммилионна България разполага с шест държавни оперни театъра, всеки от които има талантливи певци, диригенти, режисьори и с най-добрите си постановки може да мери ръст с прочути чужди театри, определящи развитието на световното оперно изкуство. Това е несъмнен успех не само на нашите таланти, а говори за огромните грижи, полагани от партията и правителството за разцвета на тези таланти.

И още две радващи обстоятелства трябва да бъдат изтъкнати. Първото е великолепната организация от страна на домакините в Стара Загора. Второто е отзивчивостта на старозагорската публика, която две седмици всяка вечер изпълваше до последно място залата на своя прекрасен театър. Нима това не са още две блестящи доказателства за правилната ни културна политика — изкуството да достигне до всички краища на страната и да принадлежи на милионите обикновени хора! Това е успех на цялостната културна линия, плод на деветосептемврийската победа. Затова не беше случайно посвещението на прегледа — в чест на славния юбилей на социалистическата революция!

„НАРОДНА КУЛТУРА“

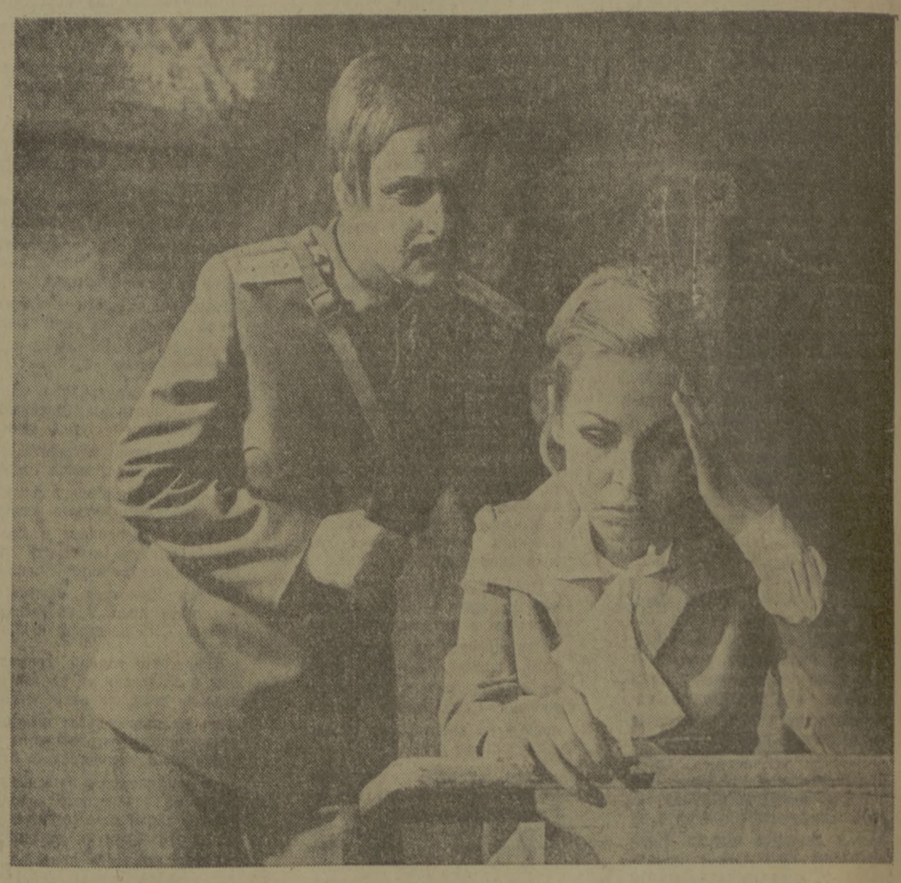

Сцена от постановката на „Юлска нощ“ от Парашкев Хаджиев, реализирана в Пловдивската народна опера, художник Христо Брайков, режисьор Георги Първанов, диригент Борислав Иванов. На снимката: засл. артист Аврам Андреев — поручик Боляров, Тиха Генова — Елена.

Гост на прегледа бе прочутият английски композитор и диригент Алан Буш, председател на дружеството за англо-българска дружба. Той бе в България по покана на Комитета за приятелство и културни връзки с чужбина.

АЛАН БУШ:

Имах голямия късмет посещението ми на нашата страна да съвпадне с този уникален преглед на оперните театри. Когато се завърна, аз непременно ще разкажа на оперните ръководители в Англия за това събитие. В нашата страна имаме 4 оперни театъра — 2 в Лондон, Уелската и Шотландската опера Но никой никога не е имал идеята да събере тези четири колектива на един фестивал — пък и директорите на театрите биха се засмели на подобно предложение: толкова странно би прозвучало то! А ето че България предлага подобен фестивал на своите шест държавни оперни театъра. Това е законен повод за гордост!

Второто огромно впечатление идва от публиката. Бях потресен от препълнената зала, от ентусиазма на тази публика. В Англия подобен интерес има само при гостуване на чужди „звезди“ или някой крайно интересни премиери.

Българските композитори са щастливи, че оперните театри в тяхната страна проявяват такава грижа и любов към българските оперни произведения. Всеки театър представи българска творба! А Английската национална опера от 1947 г. насам е показала само една опера от съвременен английски композитор. В България изнасянето на национални опери е нещо съвсем естествено. Ще направя всичко възможно да разкажа на моите колеги за този момент в творческото всекидневие на театрите у вас. А фактът за негативното отношение към съвременното оперно творчество на английските композитори от страна на оперните колективи в моята родина мога да подсиля с още един факт: от моите четири опери само една е поставена в Англия, докато на континента имам 12 постановки в 10 театъра.

Аз познавам добре майсторството на редица от изтъкнатите български певци, които пеят по световните сцени. Беше ми много приятно да се убедя още веднъж, че по начало във вашите оперни театри общият стандарт на игра и пеене е много висок. Спектаклите доставят истинско удоволствие.

Ще спомена още нещо. За пръв път виждам интересната опера на Парашкев Хаджиев „Албена“. Изключително много ми допадна в певческо и артистично отношение образът на Куцар на Иван Арабов. Виждал съм стотици постановки и хиляди образи, за повечето от които нищо не си спомням вече. Но този образ ще запомня!

Евгения Кръстева — Мария и Бойко Неделчев — Радул в сцена от балета „Дъщерята на Калояна“ на Марин Големинов, художник Иван Савов, хореограф Петър Луканов, диригент нар. артист Марин Големинов.

• ТВОРЧЕСКИ СПОЛУКИ • ТВОРЧЕСКИ СПОЛУКИ • ТВОРЧЕСКИ СПОЛУКИ •

Стефка Минева — Амнерис и Евдокия Здравкова — Аида в сцена из „Аида“ на Верди, постановка на Старозагорската опера, художник Петър Русков, режисьор Георги Петров, диригент засл. артист Димитър Димитров.

Михаил Попов

Кое впечатлява най-напред у този 34-годишен диригент? Нещо, което не се случва особено често: човек се заслушва с удоволствие в оперния оркестър. Забележете оперния оркестър — в практиката едно понятие за недиференцирана звучност, за равнодушие към нюатурата и към стилните особености. Не че всичко това го няма вече в българския оперен оркестър — най-младият сред българските. Но то среща в лицето на младия диригент постоянен, активен и непримирим противник, който решително воюва за възможното (на даден етап, условия и пр.) най-пълноценно звучене на спектакъла.

Този спектакъл бе на „Албена“ от П. Хаджиев (И. Йовков). Под палката на Михаил Попов това бе едно представление, което остави своя диря в V национален преглед на оперните театри. Остави много топъл спомен от един наистина национален, изцяло национален спектакъл. Спектакъл, който въпреки младостта и неопитността на колектива, въпреки проблемите му, както се каза, „грабна публиката“. В който певците съумяха да бъдат и актьори — защото се чувствуваха сигурно, стабилно, хубаво обхванати, обкръжени, водени, импулсирани от „звуковата среда“: цялостната партитура на произведението.

Какво има вече зад гърба си младият оперен диригент, възпитаник на Константин Илиев в Българската държавна консерватория? От първата, жалонна между стажанта и редовния диригент постановка на „Тайният брак“ до „Албена“ — още 5 други „свои“ музикални постановки, девет години дейност на оперния пулт: шест в Ст. Загора и три в Бургас.

А какво има пред себе си? Ако се съди по представянето му в Стара Загора, вероятно не безинтересни, значителни и крайно необходими за дирижирания от него колектив сполуки, репертоарни и естетически идеи. И ако се съди по съвестното му отношение към изработването, подготовката и поддържането на творбата в изпълнителския й процес, тези сполуки и идеи няма да останат дълго нереализирани.

Николина Григорова

Слушаме нейната Сузана в „Сватбата на Фигаро““ на Моцарт впечатлени от стилното, прецизно изпълнение. Присъствието й на сцената е толкова активно, така очарователно в изящността си (с неизменно присъствуваща тънка закачливост), че увлича не само публиката, а и партньорите. (Как „оживя“ например Графинята на Ганка Димова от контакта с тази прелестна „звучаща жизнерадост“!) Не усетихме и сянка от спадане в блестящата пластичност на вокала, в живостта на речитатива, в отзивчивостта на реакциите у Николина Григорова — от започването на стремително изнесеното I действие (под ръководството на Недялко Недялков) до финала, поставил печата „чудесно“ под тази сполука на варненския оперен колектив.

Вродената музикалност, силата на сценичния талант, усетът към стила като платформа за вярно насочване на естествената емоционалност — всичко това е постигнато само за осем години обучение и навлизане в професията и практиката на музиканта! Вярно е ,че, казано образно, „тайната“ на грунда не интересува публиката. Нея я убеждава единствено художественото изображение върху платното. И все пак осведомилият се за пътя на развитие, изминат от Григорова, е поразен: първата в попрището на младата певица награда — златен медал от Републиканския фестивал на художествената самодейност от 1966 г. се получава от една случайна жителка, живееща в Мездра, както дори не помни особено добре нотите и разучава конкурсната ария на Джилда по слух. Хвала на търпението на откритата я педагожка Цветана Дякович, както и на прозорливостта й!

Така че Клаудио Абадо, диригентът на Миланската ла скала, където Николина Григорова неотдавна бе приета за двегодишна специализация, само потвърждава тази прозорливост, заявявайки „След една година певицата ще пее в Скалата!“

Аврам Андреев

Съгласието ни с поредицата убедителни превъплъщения на персонажите в пловдивската постановка на „Юлска нощ“ от П. Хаджиев бе провокирано най-чувствително от едно: това на засл. артист Аврам Андреев в неговия двоен образ на поручик Боляров — Емил. Да се каже „откроил се“ би било в случая концепционно погрешно: реализацията на творбата е решена в истинския смисъл ансамблово.

Двата исторически типични варианта на общественото проециране на младата личност от изобразяваното „сценично настояще“ в дъгата 1923 — 1944 г. Андреев пресъздава именно с превъзходно „потапяне“ в обстановка и ситуация (с редуваща се „реалност“ и „реминисцентност“). Пресъздава я като актьор-певец именно в реалния художествено-пълноценен смисъл на това двуединство на съвременно разбираната професия на оперния артист.

Вокално Андреев не прави от партията си „проблем“. Той пее с онази непринуденост благодарение на стабилните си певчески и музикантски качества, разбира се, която не пречи (както в толкова други, често срещани случаи на традиционен оперен подход към роля на съвременна музикално-сценична творба), а изразява естествено това, което героят му има „да каже“ на съвременниците си. А то ва послание е принципно различно в двата образа. Поручик Боляров на Андреев дори и в хуманистичния си порив е повърхностен, склонен да „кориегира“ този порив съобразно конюнктурата. Приятен — все още — е неговият поручик до мига на трафаретното му, отблъскващо лекопреминаване в лагера на „силните“.

НА РОДНОТО ОПЕРНО ИЗКУСТВО

БУРГАСКА НАРОДНА ОПЕРА

БОРИС ХИНЧЕВ: Мен най-много ме зарадва порасналото професионално майсторство на този млад колектив, който наистина работи с любов и ентусиазъм. „Албена" бе хубав, монолитен спектакъл. Ако тоябва да степенувам постиженията, би трябвало да кажа, че физиономията на театъра се дава от един млад ентусиазиран диригент — Михаил Попов, ерудиран музикант, опитен за годините си. Ще ми се да му пожелая да не изпуска от време на време връзката сцена-оркестър.

ИВАН ДИМОВ: Бургаската опера остави общо отлично впечатление и една от причините е, че колегите влизат в оркестрината и на сцената с вълнение. Колективът трябва да обърне внимание на актьорската изява.

КРЪСТЬО МАРЕВ: В музикално отношение този прецизно и професионално изработен спектакъл развълнува. От първия акорд ми направи впечатление хорът — с изрядна дикция освен другите си качества.

ЕМИЛ БОШНАКОВ: Бургаската опера се отличава с изключителен ентусиазъм, с богат вътрешен заряд.

Сред забележките към реализацията на „Албена" мога да кажа за стоящото доста встрани от събитията декоративно оформление, за непълното разкриване на някои страни в отделните герои, за недостатъчното начупване на темпоритъма. Необходима е по-голяма култура на живописното оформление на подбора на костюмите. Хорът, който е най-приятната изненада, би трябвало да поработи за актьорското си майсторство. За колектива ще е полезно да работи по-продължително време под наблюдението на един режисьор.

ВАРНЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА

РОЗ-МАРИ СТАТЕЛОВА: Спектакълът на „Сватбата на Фигаро" бе най-доброто, което видяхме дотук на фестивала. Отдавна не бях получавала такова наслаждение. За първи път видях Николина Григорова, която като Сузана великолепно оправда хубавите думи, казвани предварително за нея. С плътното си навлизане в образа ме възхити и Амалия Маринова — Керубино.

Засл. артист ИВАН ВУЛЬПЕ: Варненската народна опера е един от водещите извънстолични театри, изключително стабилен професионален институт, при който отделните компоненти на оперния спектакъл са слети в единно цяло, изпълнени са с интензивен творчески дух. Недялко Недялков е изключително стабилен музикален ръководител, който знае какво търси в лабораторната работа и умее да го постигне на пулта. Оркестърът явно търси пеещия звук, но трябва да се помисли за баланса на струнните спрямо духачите-солисти и за олекотяване звука на струнните. Предизвиква безпокойство застаряващият варненски хор.

При „Лето 893" забелязвахме известна насеченост в изпълнението, скандиране. Липсваше гъвкава пулсация на динамиката.

ПЕТЪР РУСКОВ: В „Лето 893" личи мисълта на сценографа Мариана Попова. В декора има атмосфера, има изява на съвременен оперен театър. Не ми хареса напълно само четвърта картина, в която са вложени реалистични архитектурни детайли, малко извън общия замисъл на оформлението.

ЕМИЛ БОШНАКОВ: Във Варненската опера се работи за хармоничното развитие на всички компоненти на спектакъла. Изпълнителите дават сърдечна защита на професионалните изисквания към техните образи.

В постановъчната работа на „Лето 893" ми направи впечатление известно излишно естетизиране.

ПЛОВДИВСКА НАРОДНА ОПЕРА

РОЗ-МАРИ СТАТЕЛОВА: Първата вечер на пловдивчани бе доста компромисна. В „Алеко" липсваше необходимият висок сценичен и актьорски градус. Съществуващата статика на материала не е избягната. Всеки от триъгълника Алеко — Земфира — младия циганин е прекалено зает със самия себе си. Хорът е решен абсолютно пасивно.

Алеко на Асен Чавдаров не е станал романтичен образ, а просто неудачник. Изненадана съм приятно от певческото развитие на Валери Попова, но нейната игра малко разсейва образа. Най-приемлив е младият циганин на Георги Велчев. Диригентът Кръстьо Марев има заслугата да спои неспоимото в „Алеко", но въпреки неговите усилия забелязваме известна разлятост, аморфност. Във втората половина на вечерта обаче Марев ни възхити със стилно изпълнен Глук.

„Юлска нощ" е радваща сполука, з която съзираме единство на компонентите. Камерният психологизъм, внушен от музиката, е намерен вярно и от режисьора Георги Първанов, и от диригента Борислав Иванов.

СТЕФАН ТРИФОНОВ: „Алеко" бе разкрит далеч по-непълноценно от „Юлска нощ". В тази Рахманинова творба имаше статичност и на хористи, и на солисти, образите не бяха разкрити може би с изключение на Георги Велчев.

ПЕТЪР ЛУКАНОВ: В „Дон Жуан" на Глук е радостно дръзновението на постановъчната група да се обърне към произведение от предкласиката. Има известни постижения, получил се е спектакъл. Обаче явно се усеща разминаване между стила на музиката и стила на хореографията. Грешката на постановчика Феодор Бакалов е, че е заимствувал от различни стилове балет, може би защото се е съобразявал с непълноценния балетен състав. При това сдържаността на музиката не отговаря на емоционалността при изявите на солистите.

Засл. артист ИВАН ВУЛЬПЕ: Високо професионалните качества на Пловдивската опера й определят едно от челните места в нашия културен живот. Тя има солистичен състав от добри майстори, напълно пълноценен оркестър, хор с висока култура на музицирането.

Реализацията на „Юлска нощ" ме развълнува дълбоко. Всички изпълнители — Евстати Димитров, Соня Хамерник, Аврам Андреев, Тиха Генова — демонстрираха вярно актьорско и певческо покритие.

ПЕТЪР РУСКОВ: „Юлска нощ" на Христо Брайков е един от най вярно оформените спектакли. Именно в това направление виждам развитието на нашата сценография.

РУСЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА

ДИМИТЪР ТЪПКОВ: Русенци се представиха достойно. Постановката на „Тревога" е високо постижение, което прави чест изобщо на нашето оперно-изпълнителско изкуство. Особено високо оценявам работата на режисьора Стефан Трифонов. Всеки от актьорите бе много верен, органичен, убедителен. Особено добре се изявиха Анастас Анастасов — Сава и Неделчо Деянов в сложната роля на Витан Лазаров. Хубави прояви имаха Пенка Дилова, Иван Димов и Марин Илиев. Сценографията на Петър Попов също оценявам като добра, с редица хубави находки. Сред дребните недостатъци бих отбелязал оргията в дома на Лазаров, която е решена пресилено. Не навсякъде е изяснено осветлението.

В работата на Ромео Райчев е хубаво това, че в съгласие с автора той е намерил сполучлив баланс между оркестъра и гласовете.

Добра оценка давам и за „Бохеми", но тук равнището не винаги бе стабилно. Иван Филев изяви добре музикантската си страна с общото изграждане на произведението, но на места темпата бяха малко разтеглени. Общо режисьорската работа на Веселина Манолова е добра но има доста неравности в изграждането. Първо действие започна блестящо — с точно характеризиране на героите, всеки един от които бе органичен, жив. Но още с появяването на лиричния епизод тонусът на действието спадна.

Марин Илиев — Рудолф има сериозни вокални проблеми за разрешаване. За разлика от „Тревога" тук той бе стандартният тенор от „Бохеми", който не е намерил вътрешния заряд. В известна степен последната забележка се отнася и за Роза Митова — Мими, която приятно изненада откъм вокалната страна. От малката роля на Шонар направи хубав образ Анастас Анастасов. Приятен бе Бенуа на Косьо Лунгов. Кунка Кузманова като Мюзета имаше хубаво сценично присъствие, вокално също бе убедителна с известно изключение по отношение на някои височини.

Засл. артист ИВАН ВУЛЬПЕ: От ново чухме пеещия русенски оркестър, притежаващия добър звук опитен хор и един млад екип в „Бохеми". Диригентът Иван Филев търси своя собствен творчески почерк, но трябва да се облегне и на традицията, да не допуска отклонение от темповата същност на произведението. Аз съм убеден, че младата смяна в Русенската опера има перспектива.

ЕМИЛ БОШНАКОВ: „Тревога" е спектакъл, който редва, който оказва силно емоционално въздействие върху всички. В него ярко е изразено професионалното майсторство, плод на задълбочената работа на Стефан Трифонов на русенска сцена. Имаме забележителни актьорски постижения.

И в „Бохеми" виждаме доста положителни неща, но тук като че ли не са разкрити докрай потенциалните възможности. Надявам се, че младите постановчици ще успеят да внушат на изпълнителите новото, което търсят.

СТАРОЗАГОРСКА НАРОДНА ОПЕРА

ИВАН ДИМОВ: Много приятно впечатление остави старозагорският хор, който имаше мащабни изяви. Усеща се обаче, че вокалната работа при солистите е поизостанала.

ДИМИТЪР ТЪПКОВ: За постановката на „Момчил" могат да се кажат хубави думи и в режисьорско, и в музикално отношение. Поразочароваха ме обаче певците с изключение на Евдокия Здравкова и донякъде на Георги Динев. В доста добре, макар и пестеливо направената постановка на Георги Петров (с хубави находки, особено в първа картина) ме смутиха двете последни картини с не особено сполучливото си решение, излизащо извън авторовите ремарки. Не считам също, че и музикалните купюри допринасят за по-действеното изграждане на творбата.

ПЕТЪР ЛУКАНОВ: Старозагорският балет бе най-добре представен от всички балетни трупи. Задачите в „Аида" и „Момчил" бяха добре изпълнени. Ще отбележа — що се отнася до постановчиците, — че в „Аида" е допусната волност с промените в сцената на тръмфалното посрещане, а в „Момчил" танците са елементарно поставени и разностилни.

Балетът „Сътворението на света" е едно сериозно постижение на старозагорския балет, което показва, че този състав вече изживява кризата, обхванала доскоро балетните колективи на всички извънстолични театри. Хубави изяви имаха Неделчо Изов, Анастас Самев, Снежана Дескова, Мария Коларова, Иван Топалов. Много добре се представи оркестърът под ръководството на Димитър Димитров.

ЕМИЛ БОШНАКОВ: Старозагорската опера зарадва със своите прояви. В „Аида" и „Момчил" постановчиците остават верни на реалистичния оперен театър. Има обаче някои подробности, които развалят общото впечатление — нарушения в авторови ремарки (в „Аида" и „Момчил"), непремислени детайли. Най-съществения недостатък е неравномерното комплектуване и неправилното използуване на изпълнителския състав.

ИЗ ОЦЕНКИТЕ НА ЖУРИТО

СПРАВЕДЛИВА ГОРДОСТ

С тържественото представление на операта „Тревога" от Александър Райчев в новата сграда на оперния театър в Стара Загора започна прегледът на оперното и балетното изкуство. В него взеха участие всички оперни театри в страната — съставът на Софийската народна опера и създадените след социалистическата революция оперни театри в Бургас, Стара Загора, Варна, Пловдив и Русе.

Освен традиционния репертоар (Моцарт), Глук, Чайковски, Пучини, Верди и Рахманинов) в програмата бяха включени предимно творби от български композитори. Този фестивал показва преди всичко стремежа да се развива културният живот не само в един център, а в цялата страна, да се създаде по възможност в повече градове интерес към операта.

VOLKS STIMME
Zentralorgan der Kommunistischen Partei Österreichs

В това изграждане на една така широко обхватен културен живот социалистическа България беше изправена пред много трудности: тъй като индустриализирането на страната започна едва след победата на социалистическата революция и традиционната аграрна социална структура доминираше, в някои от големите градове условията в това отношение бяха крайно неблагоприятни. От друга страна, именно поради бързото си индустриализиране и произлязлото от това урбанизиране България започна да развива своята социалистическа култура на много по-широка основа и в особено кратки срокове.

Ако днес социалистическа България може да покаже със справедлива гордост една така богата по съдържание национална музикална култура и един така разностранен и с много центрове оперен театър (за качеството на ансамблите и на певците ние сме имали възможност многократно да се убедим от гастролите им във Виена), това показва как могат да бъдат разрешени успешно трудните проблеми в тази област.

26 ноември 1974 г.

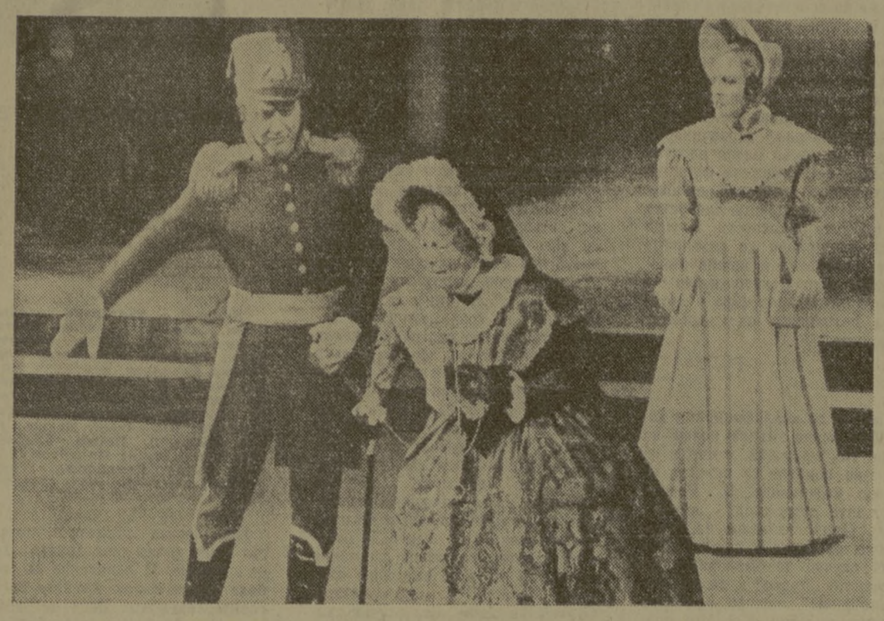

Нар. артистка Юлия Винер — Лиза, нар. артистка Илка Попова — Графинята и засл. артист Павел Герджиков — Томски в сцена от „Дама пика" на Чайковски, постановка на Софийската народна опера, художник Валери Ле вентал, режисьор Петър Щърбанов, диригент нар. артист Асен Найденов.

Неделчо Изов — Бог и Снежана Дескова — дяволицата в поставения в Старозагорската опера балет на Андрей Петров „Сътворението на света", художник Л. Андреев, хореография Маргарита Аркаудова, диригент засл. артист Димитър Димитров.

Сцена из балета „Дон Жуан" на К. В. Глук, постановка на Пловдивската опера, художник Мариана Попова, хореограф Феодор Бакалов, диригент Кръстьо Марев.

• ТВОРЧЕСКИ СПОЛУКИ • ТВОРЧЕСКИ СПОЛУКИ •

Истински силният е другият — Емил, младежът с премазаните от побоища ръце. Младежът борец, който внушава не само сим патии, а респектира с волевата си, трудна за отстояване принципност. И същевременно младежът син, който е много по-силно лирично чен от младежа любовник (Поручика). Тънки нюанси — в глас, в игра, в контакт с партньорите, които Аврам Андреев владее в услуга на едно въздействено, съвременно сценично превъплъщение.

Пенка Дилова

Нейната Райна в „Тревога" (реализирана с много амбиция от русенския оперен колектив) насочва вниманието към един азбучно известен и все пак постоянно актуален проблем: актьорското превъплъщение на музикално-сценичния образ. Произведението на Ал. Райчев — Ор. Василев — Ор. Орлинов поставя високи изисквания в това отношение. Не се ли усети драмата на сцената, остане ли конфликтът само в рамките на даденостите на творбата с разчет, че в своето ясно присъствие той сам ще се защити пред зрителя, последният немислимо би останал хладен, неспособен да се „справи" с условността на оперния изказ в съчетанието му със съвременни събития, ситуации, герои, сблъсъци.

В психологическия възел на „Тревога" наистина доминиращи са взаимоотношенията между мъжките персонажи: Витан, Сава, Борис, Ангел. Сред женските образи се налага Славка, лиричната сфера е обсебена от Лили. Така че за Райна на пръв поглед сякаш почти „не остава нищо". Но само на пръв поглед. Развитието на конфликта неумолимо води към развръзката, трагична за Ангел, гибелна за Борис, пречистваща за Витан... Развитие, в което има една „малка" пружина, омекотяваща резкостта на преходите и същевременно ярко подсилваща емоционалната сеъстеност: образа на майката. Образ труден, защото решението му не може да си позволи патоса на мирогледния двубой. „Логиката на чувствата" изисква на всяка цена отговор на въпроса: кого вижда майката в Борис — своя син или убиеца. Наистина ли никак не вярва тя, че нейният Витан ще накаже със смърт предателя?

Хубаво е, че музикално-драматургическият материал на „Тревога" не дава готов отговор. И още по-хубаво е, че Пенка Дилова не мира свой ориентир в онова малко „бяло поле", предоставено на въображението на актьора. Нейната Райна, дотогава обаятелна в излъчваната от нея ведрина, е силна именно защото образът кулминира в момента, когато трябва да се произнесе с убедителност не само идейна, но и емоционална.

Спектакълът на русенци получава още една точна защита, а снизхождението към „вторите роли" — ново, художествено аргументирано възражение.

Стефка Минева

Перспективното за нашата певческа и оперна школа е това, че постиженията й имат постоянни попълнения. Един такъв чудесен млад талант е Стефка Минева, мецосопрано в Старозагорската народна опера. В представянето на колектива на V национален преглед на операта и балета 24-годишната певица осъществи несъмнено едно от постиженията на старозагорчани, реализирайки образа на Амнерис в спектакъла на „Аида"" под диригентството на Димитър Димитров.

Плътността на тембъра, ту „дифено" мека, ту атакуващо метална, не е изключение сред мецосопраните. Притежава я и Минева „което само по себе си е предвъзходна даденост, но не би било достатъчно за оценката „певческо и актьорско постижение на прегледа". Младата певица обаче не остава скрита зад „великолепната завеса" на своя глас. Тя притежава вече и онова качество, онова умение, което най-добре се измерва с реакциите на публиката: да присъствува на сцената не като „Амнерис въобще" — едно събирателно от поза, костюми, властна осанка и „страстни" по тоци глас. А това можеше да се получи, ако актрисата бе останала в статиката на експозицията на образа си — специално в III картина.

Страдаща жена, уязвено често любие и над всичко — силно чувство: това бе горещото послание, което Минева внуши на публиката си в „своята" (наистина нейна!) VI картина. При бъдещото още по-въздействено изграждане на образа Ст. Минева вероятно ще трябва да тръгне оттук — от края. За да отпадне и последното покривало на традиционността. За да стане конфликтът Аида — Амнерис още по-силен, по-съвременен.

РОЗ-МАРИ СТАТЕЛОВА

КИНОАКТЬОРИТЕ-ТЪРСЕНИЯ И НАДЕЖДИ

(Продължение от 1-а стр.)

ритория създадоха нови взаимоотношения в познатия триъгълник „сценарий — режисура — актьорски избор". В неговата външна производствено-практическа плоскост възникнаха някои обясними затруднения, но заедно с това в същностните му измерения се очертаха действително творчески и взаимно-опложданщи връзки и перспективи. В така назования триъгълник предпочитанието на сценарист и режисьор към даден актьор се основава вече не само на утвърдените форми и проявления на творческата му индивидуалност, но и на предвиждането за творческите му възможности. В същото време предвиждането благодатно се успоредява с все по-осезателните търсения от актьорите на ролята-откритие. На тази роля, която ще докаже, че естествените граници на актьорското дарование са далеч по-широки (но, разбира се, не толкова широки, че в тяхната безбрежност да потъне актьорската тема) от утвърдената представа за неговата индивидуалност. Така ние вече долавяме нови интонации в познатия регистър на най-популярните ни киноактьори; срещаме просветнали доскоро помръкналите лица на позабравени (а за някои и вече поизносени) имена; откриваме присъствието на нови непознати натури, които ни интригуват не толкова с понятния интерес към всяко ново и непознато, колкото с дръзката амбициозност за самостоятелен изказ, с желанието да се говори откровено „от свое име" и чрез своя жизнен опит.

2.

Актьорското присъствие в най-новите български филми говори за чувствителността и засиления интерес към свежите и оригинални проявления на социалната психология и заедно с това разкрива усилията на актьорите да ги превъплътят и превърнат в нови човешки душевни обстоятелства. Ще допуснем познатата методологическа грешка, ако отдадем всичко това само и единствено на „актьорската воля", ако го изключим от контекста на съвкупния ни филмов процес. Но също така няма да бъдем докрай справедливи, ако не видим в новите състояния авторската автономност на актьорите, ако подценим тяхната творческа активност. Наистина много често резултатите не надхвърлят границата на бързата зарисовка, остават в плоскостта на наблюденията, на явната имитация или пък на особеното, „жаргонно" поведение. Но по-важно е, че във всички случаи актьорите не остават рутинерски спокойни, не се мирят с естествените предели на своите представи за събитията и героите. Те търсят да открият елементите на новото и неповторимото в образите, на онова, което ги прави не само външно натурални, но и вътрешно актуални. Ние все по-често се срещаме с усилията да се надмогне анекдотичността на ситуацията, да се задълбочи нейният смисъл и се разшири проекцията й върху цялото. Героите на Иван Кондов и Георги Черкелов от „Магистрала" и „Трудна любов" лесно биха се превърнали във вездесъщите праводарители, ако актьорите (всеки по различен път и с различни средства) не бяха внушили вътрешното напрежение на образите, идващо от съзнанието за отговорностите, предхождащи и следващи всеки избор, от разбирането, че слепият за динамиката на социалните процеси опит бързо се превръща в рутина и поза. Струва ми се, че тъкмо подчертаната мекота, подчертаното внимание и подчертаната предразполагаща сговорчивост на снахата на Невена Коканова от „Дърво без корен" разкриват в един тънък психологически план нейната обективна отчужденост към света на Гатьо. Страшното в случая е не самото неразбиране на истинската драма на героя, а конвенционалността на поведението, скриващо действителното равнодушие; сложните драматични взаимоотношения между човек и време, а не обикновената еволюция на образа (първоначално съпротивяващ се, но после прозрял неумолимия ход на нещата и примирил се) отекват като внушение от изпълнението на Петър Слабаков във „Вечни време на"; а дръзката напереност, кресливите изблици на Георги Русев (Булгуров в „Селянинът с колелото") насочват пряко на шите граждански сетива към един социален тип, който вече е преодолял комплексите на мимикрията и шества със самочувствие — и не само шества, но раздава своите собствени уроци и правила...

Цитирането на примери — особено от кръга на така наречените „епизодични" роли — би могло да продължи, но то ще идва само количествено да потвърди оформящото се впечатление, че нашите киноактьори последователно насочват търсенията си в кръга на живите проявления от нашата нова социална действителност.

3.

Както и би трябвало да се очаква, „раздвижването на пластовете" и новите състояния в практиката на българските киноактьори се долавят най-определено в екранните изяви на изтъкнатите имена. Понякога промените ни карат да се отгласнем от конкретния филмов факт и да помислим (и в минало, и в бъдеще време) за цялостната творческа биография на актьора. Намалява делът на случайността, за да се утвърди в нас убеждението за съзнателния и целенасочен избор на ролята.

И най-невъоръженото око ще забележи как в „Последно лято" Григор Вачков преодолява един типологически вариант, разчупва „матрицата" на Митко Бомбата (имала устойчиво продължение и в някои последвали „На всеки километър" роли), за да се разкрие по новому в едно високо артистично постижение, съчетаващо в хармонията и правдата на сочния човешки характер измеренията на историческото битие на нацията; при полковник Демирев от „Зарево над Драва" и особено в парторга от „Трудна любов" пък се реализираха догадките на една критичка, че Георги Черкелов ще преоткрие себе си в роля, която „ще разтопи неговата хладност, ще създаде особено емоционално напрежение, че от съчетанието на външната статичност с вътрешната конфликтност може да се получи нов своеобразен и интересен характер"; монолитния устойчив и здраво стъпил на земята екранен герой на Георги Георгиев — Гец вече срещаме в „Селянинът с колелото", облъхнат от една неподозирана носталгичност и сякаш „разколебан" между порива на желанието и уроците на собствената си непрактичност.

Може би споменатите имена и роли са най-забележимите примери, но това съвсем не намалява основанието ни да търсим новото и в най-новите екранни превъплъщения на Н. Коканова, Ив. Кондов, Цв. Манева, П. Слабаков, К. Цонев, Н. Тодев и др. Във всички тези случаи обаче личат съзнателно търсените корекции в популярните форми на екранно присъствие, чрез които всеки един от тях се е утвърдил в съзнанието на публиката. Веднъж тези корекции се изразяват в надебеленото подчертаване на характерни мотиви и тяхното довеждане до тънката граница на пародията, друг път в съзнателното им ограничаване и туширане, а в трети случай може определено да се говори за цялостно разширяване на вътрешните смислови граници на създадения от актьора тип. Наред с всичко друго в тези изменения се проявява и разбирането на нашите киноактьори, че популярните форми на собственото им екранно присъствие вече издават — при новите условия и задачи — една недостатъчност. Те може би осъзнават, че идентичното съответствие между утвърдения актьорски тип и новия филмов образ преувеличава атрактивното начало и по такъв начин рискува да намали естетическата функция на актьорското изкуство въобще като посредник между личността и житейските сложности. В този смисъл ние трябва да разбираме новите стойности в нашия киноактьорски мир и като израз на усилието да се провокира и активизира съзнанието на съвременния зрител.

4.

Прието е да квалифицираме като дебют всяка първа поява на екрана. Но, изглежда, тъкмо в киното това понятие се нуждае от известно уточняване. В Речник на чуждите думи след „дебют", четем: „Първо излизане на някое поприще, на сцена и т. н." Искам в този случай да омаловажа определението „първо" и да подчертая „поприще", защото в киното по много и лесно обясними причини „легион" са онези, които правят първи стъпки пред обектива, но твърде малко са тези, за които това е действително поприще. Ето защо дебютът в киното има, така да се каже, „ценностен характер" и погледнато от този критерий, ние ще можем да се освободим от много имена, повече изпълващи заглавните титри на филмите и по-малко съзнанието на зрителя.

Както отбелязах по-горе, нашата най-нова филмова продукция ни среща с дебютанти, в които ни бавото е, че не бягат от собствената си достоверност, издържат на трудно преодолимото изкушение да се търсят решения в наподобяването, извън себе си и встрани от собствения, макар и беден житейски опит. Тъкмо в тези случаи се ражда непосредствеността, а заедно с нея и усещането за присъствието на един свеж и автентичен емоционален свят. Ние неусетно сме приобщени към неговите вълнения, заинтригувани сме от неговата незавършеност и неустойчивост, той ни примамва не само като факт, но и като перспектива. Така например в самоуверения и „нахакан" дънгалак на Петър Попандов (Бармана от „Пазачът на крепостта") ни привлича показната игра на опитност, идваща в същност да прикрие действителната жизнена неподготвеност на героя. Приятно ни е да открием във втората роля на младия актьор (фотографчето от „Дърво без корен") същия мотив, но вече обогатен и развит в една нравствена посока, за да стигнем до духовната чистота на войничето от новелата „Откъде се знаем". Мадлен Чолакова (Елена в „Дубльорът") и Диана Челебиева (Маглена в „Селянинът с колелото") успяват непринудено да ни приближат към характерни интимни преживявания на поколението, към което принадлежат техните героини — към онази младежка социална незрелост, в която по думите на един критик, казани по друг, но близък повод, от криваме наред с „идеалното, принципно, ранно изясняване на онова, което трябва да бъде, и ... закъснялото сблъскване с противоречивата пъстрота на всекидневната практика".

Заедно с първите изяви, събуждащи определени очаквания, новата ни филмова продукция обаче разкрива и други страни от проблема за актьорския дебют. Последователните усилия на нашето игрално кино за установяването на действителни и непосредствени контакти със съвременника, засиленото внимание към бита и към проблемите на делника намират своеобразен израз и във формите на актьорското изкуство. Може би днес един от най-актуалните лозунги в езика на практиката е: „Търсим нови, непознати, автентични лица." Естетическата основателност на този „лозунг" се аргументира както със съображения от принципиален характер, така и със своеобразието на драматургията и постиженията на чуждия опит. Но винаги безусловен и интересен като намерение, той не всякога се е доказвал като практика. Така в някои филми („Пазачът на крепостта", „Дневна светлина") амбициозните търсения на авторите не стигат по пътя на актьорското внушение до очакваната автентичност на филмовия образ, до неговата вътрешна пълнота, сочност и многообразие. Струва ми се, че тези случаи свидетелствуват за преувеличеното упование във „фотогенното" начало и намален интерес към действителната вътрешна характеристика на актьорското дарование.

Новата продукция на игралното ни кино може с основание да претендира за осъществяването на един пълен колективен портрет на българските киноактьори. И наистина рядко в нашата практика дадеч филмов сезон е обединявал, както този, творческите възможности на най-изтъкнатите ни имена. Може би тъкмо тази съвкупност и едновременност на изявите предразполага към сравнения и обобщения, към търсене и определяне на общите тенденции. Изкуството на актьора твърде трудно се поддава на прогнозиране, но струва ми се, че новите състояния, които откриваме, макар и все още неустойчиви и не докрай потвърдени, очертават перспективата на нарастващото съавторско присъствие на нашите киноактьори в цялостния филмов процес.

СОТИР МАЙНОЛОВСКИ, ГЕОРГИ ПАРЦАЛЕВ, ВАСИЛ МИХАЙЛОВ И ДР. В КАДЪР ОТ „ЛАМЯТА"

„Ламята"

„Ламята" — български игрален филм. Сценарист Николай Хайтов, режисьор Тодор Динов, оператор Борис Янакиев, композитор Александър Бръзицов, художник Мони Аладжемов. В главните роли: Никола Тодев (боляринът Калота), Георги Парцалев (Гадателя) Иван Гайдарджиев (Панакуди), Петър Стоянов (Съботин), Петър Слабаков (Дерикожа), Васил Михайлов (Брадван), Вълчо Камарашев (Гани), Домна Ганева—Бинева (болярката).

Към филма „Ламята" интересът беше голям още докато той се снимаше. И основание за това бяха преди всичко имената на неговите създатели. Не е необходимо пространно да се обяснява кой е писателят Николай Хайтов и какво е мястото му в съвременната българска литература. А като добавим, че сътрудничеството му с киното се оказа много плодотворно и че благодарение на него се родиха някои от най-значителните ни филми, разбираемо е очакването на екраните. Но в случая надеждите, че предстои една интересна среща, се пробуждаха и от името на втория основен автор — Тодор Динов. Обичан и ценен от всички заради яркото си дарование на аниматор, на кинохудожник с богато пластическо въображение, на оригинален мислител, той сега, в зрялата си творческа възраст, дебютира със самостоятелна постановка и в игралния жанр. Нашите на за тази смела стъпка и сам той, а и публиката в известен смисъл са подготвени, тъй като в съдружие с Христо Христов преди пет-шест години беше създаден филмът „Иконостасът" — една творба, която със значителните си достойнства още повече изостри интереса към едноличния дебют.

Искам да прибавя, че за оформянето на особената атмосфера на големи надежди изиграха своята роля и някои изявления на авторите на филма, преди всичко на Тодор Динов, в които личеше с каква сериозност и задълбоченост се пристъпва към предстоящата работа, личеше, че всичко е плод на дълбока лична ангажираност и интимно пристрастяване към проблемите на литературния първоизточник. Изиграна своята роля и то за, че за пръв път на нашата публика се обещаваше смело обединяване на различни изобразителни похвати, обединяване на жива на тура, на живо актьорско присъствие с условността на анимацията.

И тъй след периода на очакването настъпи и часът на срещата с конкретната филмова творба. За значителна част от зрителите този час е в сила именно сега, когато „Ламята" се прожектира на десетки екрани в цялата страна, по аз искам да се върна с около два месеца назад, в дните на тринадесетия национален кинофестивал във Варна. Тъй всяка прожекция има особена стойност, защото отделното произведение не се възприема като изолиран художествен факт, а се включва в цялостната картина на българското кино от най-последния период на развитието му, оценява се в контекста на общия развой, оценяра се в съпоставка и в съответствие с други те творби, с основните тенденции на движение.

И ето в този смисъл представянето на „Ламята" на варненския преглед беше много показателно. От творба, очаквана може би с най-голям интерес, с най-големи надежди, филмът се превърна в разочарование. Не искам да кажа, че това въобще беше най-слабото произведение, но при други загла вия нещата не отекнаха така остро, защото и очакванията не бяха така високи. Това оказа въздействие и на журито, което надали беше най-справедливо, като единствено на „Ламята" от всички кои курсни филми не присъди никаква награда...

Къде според моето мнение се кои причината за неуспеха на филма? Защо след толкова оригинални, проникновени виждания за трактовката на литературния материал, които бяха споделени предварително от Тодор Динов и които издават една завидна висота на философското и на естетическото му мислене, резултатът е така несъответен на замислите? Защо едноименната книга на Хайтов, без иначе да е от най-хубавите плодове на богатото му дарование, се чете с вълнение и с наслада, а екранизацията ни оставя емоционално и мисловно неприобщени наблюдатели?

За мен обяснението, колкото и странно, неочаквано да е то тъкмо при творец като Тодор Динов, поразявал ни в анимационните си шедьоври с изблика на своята фантазия, с безграничността на полета й, е в недостатъчното въображение, проявено в „Ламята". Прочетете отново книгата и веднага ще забележите как съзнанието ви се населява с богати, разнообразни, пъстри, многоцветни представи, как за него няма ограничение, няма таван, който да го притиска и да го задържа в тясната територия на битова достоверност. А във филма имате усещането тъкмо за тази прихлупеност, за недостатъчно изобретателност, които непрекъснато ви навяват мисълта, че гледате нещо като театър, и ви пречат свободно да се отпуснете и да се пренесете назад в един древен приказен свят. Да, тъкмо приказният свят е по-богат от всеки друг свят на багри, на тонове, на широка амплитуда от интонации, но докато в литературната творба на Хайтов съжителствуват в изящна хармония притчовата мъдрост и ведрият смях, романтичната извисеност и гротесковата деформация, във филма тази многозвучност и пъстроцветие са избледнели. Външната стилизация действително присъствува, тя издава високата изобразителна култура на режисьора и на оператора Борис Янакиев, тя ни отвежда поне зримо в един примитивен свят, но първичната сила и буйност на страстите, на чувствата, на поривите, които се усещат в прозата на Хайтов, тук са приглушени, изстудили са се. Нещо статично, безкрило тежи като пелена над изображението, а се долавя и в играта на актьорите. Странно защо те са тласкани към една обстоятелствена мотивировка в действията си, защо така ревностно се придържат към битовата фактура, а не ни поднасят една условна, по-поетично изящна, по-романтично оцветена интерпретация, която би била напълно в тон с притчово-приказния характер на цялата история? Такъв, какъвто например виждаме Никола Тодев като болярина Калота, би бил уместен за филм от нашата селска действителност отпреди 2—3 десетилетия, но какво прави той с този свой диалектен изговор и с тази битова характерност в подобен филм? А не би ли трябвало в Съботин на дебютиращия студент от ВИТИЗ Петър Стоянов да има напираща младежка устременост и виталност, не е ли той по автор буйният пролетен поток, който оглася всичко и буди заспалите съвести, зове към защита на истината? Защо тогава е така равен и обикновен, защо не излъчва романтично сияние в духа на приказната стилистика?... Примерите биха могли да бъдат продължени и сред тях изключение прави само Георги Парцалев, който отново ни убеждава, че крие в себе си не само комика и може да се справя с твърде по-различни творчески задачи. Наистина и той би могъл да бъде по-темпераментен като Гадателя, но все пак и така единствен рисува образ, най-плътно близък до Хайтовото виждане, т. е. до духа на народното творчество, на фолклорните приказки и притчи.

Накрая искам да се спра и на така нетърпеливо очакваната симбиоза между игралне и анимацио онно кино. Оказва се, че в същност се касае за рисувано изображение на Ламята, което своеобразно се „апликира" върху останалата картина. Зрителите веднага са подразнени от обемния и стилистическия конфликт между рисунката и всичко останало във филма и които нито несериозно, нито на шега могат да възприемат внушенията на анимационния образ. Склонен съм да приема изобщо подобна Ламя да не се появява на екрана, като мисля, че тогава поне въображението на зрителите ще бъде възбудено и всеки от тях сам ще рисува в съзнанието си някакъв представа.

Моето невъзприемане на конкретния резултат не означава, че подобни търсения за обединяване на различни изобразителни похвати не може да доведат до успехи. Още повече пък подобни прогнози са неуместни при Тодор Динов, чиито огромни творчески възможности са добре известни. Но за да се радваме на нови плодове на дарованието му, ние сме длъжни да му кажем истината, която и за всяко изкуство е така насъщно необходима, както за героите му от „Ламята".

АТАНАС СВИЛЕНОВ

По сценарий на П. Донев и Н. Тихолов режисьорът Петър Донев снима новия игрален филм „Незабравим ден". Чрез съдбата на един треньор във филма се разглеждат проблемите на българския футбол. Главните роли са поверени на Стойчо Мазгалов и Наталия Маркова (на снимката). Участвува и футболният отбор „Славия".
Снимка. Кръстина Василева

КИНО-ВЕСТИ

● **Народният артист на СССР Николай Крючков се снима във филма „Граждани" на режисьора В. Роговой по сценария на В. Кунин, написан специално за него. Героят на този филм е шофьор на такси в Москва. Години наред към него се обръщат и коренните жители на столицата, и гостите на Москва. На добрите думата от сърце, а негодяите съумява да постави на мястото им. Участвуват още: Л. Хитяева, А. Ромашин, Г. Юматов, О. Дал.**

● **Актьорите от ДЕФА Грауде Кулиновски и Джеки Шварц, съветският актьор Борис Зайцев-берг и полският Леон Немчик се снимат в новия филм на режисьора Хорст Зееман „Сузи, сънца Сузи!", в центъра на който е историята на млада работничка в един завод на ГДР.**

● **Словашкият режисьор Щефан Ухер („Слънце в мрежата") е реализирал поетичната трагедия „Голямата нощ, големият ден", чието действие се развива по време на Словашкото национално въстание. Това е една от творбите, снети в студията „Кодиба" по случай три десетгодишнината на въстанието. Ухер е намерил свой ъгъл за виждане. В ролите: Антон Мръвечка, Мария Драхокоупилова, Зденек Блажен.**

● **Прикован с вериги към корпуса на бензиновите цистерни, те карат машините с гориво по стръмните планински пътища на Югославия. Те — група съветски войници, попаднали във фашистки плен. Между тях е и офицерът-танкист Сергеев, най-смелият, най-мъжественият, който организира с помощта на югославски другари бягство от мъчителния плен. За всичко това разказва новият филм „Единственият път", в чието реализиране вземат участие съветски и югославски киноДейци — сценарист В. Трунин (СССР), режисьор В. Павлович (СФРЮ). Участвуват известни югославски и съветски актьори. Ролята на Сергеев изпълнява засл. артист на РСФСР Анатолий Кузнецов.**

● **Американските актьори Сидни Поатие и Майкъл Кейн изпълняват главните роли в антирасистския филм на режисьора Ралф Нелсън „Нелегалната дейност на Унлсби", чието действие се развива в Южна Африка.**

ДОКУМЕНТ И РАЗМИСЪЛ

Документалният филм на режисьора М. Офюлс „Скръб и състрадание" хвърля светлина върху един период от френското близко минало (1940 — 1945 г.). Така, както твърде много е писано във френската история и мемоарна литература за политическите събития през тези години — участието на Франция във Втората световна война, окупацията, съпротивата — твърде малко е казано за действителния облик на живота на французите по това време.

Режисьорът М. Офюлс се е заел с неблагодарната задача да разкрие механизма на някои мигове, именно свързани с тези години и създадени за поддържане спокойствието и националното самочувствие на френския народ. Използувайки следите, които е оставила историята не само във филмовите ленти, но и в съзнанието на хората, той е успял с помощта на една мозайка от документални, хроникални кадри и интервюта да възстанови историческата действителност.

Макар и филмът да носи подзаглавие „Хроника на един френски град по време на окупацията" (в случая Клермон-Феран), той далеч надхвърля тесните граници на местните проблеми, за да се превърне в ретроспектива от национален мащаб. Затова и винаги, когато някакъв локален проблем няма общонационално значение, „на помощ" са повикани свидетели на „по-високо равнище", макар и те да нямат пряка връзка със събития, станали в Клермон-Феран. Нещо повече. Филмът няма характера и само на една историческа ретроспекция със строго национално звучене. „Скръб и състрадание" е по своята същност едновременно и социална драма от европейски мащаб; поредица от трагични и комични скечове; картини от един „военен" театър, чиято сцена е един град в центъра на Франция и чиито „актьори" от различни национални и слоеве, с различни политически убеждения и място в събитията съживяват едно минало, представлявало тяхната съдба. Цяла една галерия от политически личности (Ж. Дюкло, ген. де Гол, маршал Петен, П. Лавал, Ж. Бидо, П. Франс, А. Идън, Хитлер), скромни участници в съпротивата, колоритни фигури (шампиона по колоездене Р. Джеминиани, личния преводач на Хитлер), бивши окупатори и техните френски „сътрудници" се преплитат със своите спомени, твърдения, убеждения, които режисьорът свързва, съпоставя, противопоставя, изграждайки постепенно един поучителен урок по история в картини. Филмът подкупва с пламенната аргументация на едни (Ж. Дюкло); топли с простотата на други (бившите партизани); удивява с циничната откровеност на трети (бившите офицери от вермахта, които нищо не са загубили от тяхната самоувереност, напротив!). Негово достойнство е, че подтиква към размисъл. Критичната му насоченост към миналото е едновременно обърната и към днешното състояние на буржоазния дух, към актуалността на привидно „вчерашните" проблеми.

ЕМИЛ ЛОЗЕВ

„ГОЛЯМАТА ШАНЦА" — съветски игрален филм. Сценарист Леонид Браславски, режисьор Леонид Мартинюк. В ролите: Саша и Андрюша Будихо, Еманувл Виторган, Лариса Леонова, Вика Булигина и др.

Киноразказ за онези, които са избрали трудния път към големия спорт. Действието му проследява всекидневието на юношата Саша Лавров, който със собствени сили се мъчи да овладее тайните на ски-спорта. Въпреки усилията си обаче той няма да постигне истински успехи, докато не зажи вее с проблемите на целия колектив.

„ЧОВЕКЪТ ОТ МАЙСИНИКУ" — кубински игрален филм. Сценарист и режисьор Мануел Перес. В ролите: Серхио Корие-

ДП „РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ФИЛМИ" ПУСКА НА ЕКРАН ОТ 27. XII:

„ГОЛЯМАТА ШАНЦА"

ри, Рейналдо Миравлиес, Адолфо Ляурадо, Раул Помарес и др.

В основата на филмовия сюжет са залегнали истински факти и събития. Чрез съдбата на един служител от Държавна сигурност е разкрита всеотдайността на онези знайни и незнайни герои, отдали силите и живота си за утвърждаване на революционните завоевания в социалистическа Куба.

„ЧОВЕКЪТ ОТ МАЙСИНИКУ"

30 ГОДИНИ «ПАРТИЗДАТ»

Когато през декемврийските дни на 1944 г. по решение на ЦК на Българската комунистическа партия бе създадено „Партиздат", трудещите се в нашата страна жадуваха за прогресивна, за политическа книга. Те имаха огромна нужда от знания за изграждане на новата народнодемократична държава — за полагане основите на социализма в България. Опирайки се на богатия опит от миналото и на традициите, завещани от ветераните на нашето партийно книгоиздаване, „Партиздат" се залови да изпълнява своите функции с висока политическа отговорност. В кратки срокове бяха издадени редица основни произведения на К. Маркс, Фр. Енгелс, В. И. Ленин, Д. Благоев, Г. Димитров, В. Коларов. Издадени бяха основни партийни документи на БКП и КПСС, учебници и помагала за изучаване историята на революционното работническо движение у нас и в чужбина. През тези първи години от своето съществуване издателството прочувствително изключителни грижи и за популяризирането у нас на съветската художествена литература. Произведенията на най-изтъкнатите съветски писатели и поети бяха издавани от „Партиздат" в масови тиражи и намираха радушен прием сред читателите от всички възрасти и професии. Книгите все не достигаха и се налагаше да бъдат отпечатвани втори, трети и четвърти издания на едни и същи заглавия. По-късно, в процеса на настъпилата специализация на книгоиздателското дело в страната „Партиздат" насочи усилията си главно по посока на задоволяване нуждите от масова политическа книга.

С помощта на широк кръг специалисти започна издаването на съчиненията на В. И. Ленин в 45 тома, съчиненията на Г. Димитров в 14 тома, съчиненията на Д. Благоев в 20 тома. Изключително благотворно се отразиха върху работата на издателството решенията на Априлския пленум на ЦК на БКП през 1956 г. Рязко бе подобрено качеството на издаваната литература, разширен бе кръгът на нейната тематика, а така също и кръгът от автори и сътрудници. Още през следващата, 1957 г. бе издаден първият том от съчиненията на К. Маркс и Ф. Енгелс. През следващите години бяха осъществени две многотомни издания на трудовете на др. Тодор Живков (независимо от многократно издаваните отделни негови речи, доклади, статии и др. произведения) Издадени бяха и продължават да се издават в масови тиражи и произведенията на редица ръководни дейци на братските комунистически и работнически партии. До момента са излезли от печат трудове или сборници от трудове на Леонид Брежнев, Янош Кадар, Ерих Хонекер, Густав Хусак, Фидел Кастро, Юмжагийн Цеденбал, Луис Корвалан и др. Неотдавна във връзка с непрекъснато нарастващия интерес към теоретичното наследство на Георги Димитров бе осъществено 8-томно издание на негови избрани произведения.

В стремежа си да подпомогне читателите в творческото усвояване на марксизма-ленинизма „Партиздат" насочи вниманието си и към съчиненията на предшествениците на научния комунизъм. Така се роди интересната и сполучливо оформена поредица, обединяваща трудове на Томас Мор, Томазо Кампанела, Сен Симон, Гракх Бабьоф, Шарл Фурие и др. социалисти-утописти. Всеобщо признание получиха и другите поредици на издателството: „Светът през 70-те години", „Континенти", „Въпроси на деня", „Творчество и партийната работа", „Мисли и афоризми", „Световни мемоари", „Архивите са живи", „Книги на революцията" библиотеките „Международна политика", „Революционни борци" и др. В момента се поставят основите на нови поредици, като „Хоризонти — светът, науката, ние", „Епоха и култура" и др. Обмисля се и създаването на поредица, в която да бъде представен златният фонд на нашата революционна публицистика.

Тези инициативи на „Партиздат" отразяват тенденцията в съвременното световно книгоиздаване към обединяване на все по-голяма част от издателската продукция в поредици и библиотеки. Наред с това издателството отделя голямо внимание и на единичните издания.

Един бегъл поглед на тематичните планове на „Партиздат" показва стремежа на издателския колектив да върви в крак с изискванията на нашата динамична съвременност. Може определено да се каже, че няма по-значително събитие във вътрешнополитическия живот на страната ни или в сферата на външната политика и международните отношения, на което „Партиздат" да не е откликнало с книга или с брошура. Изключително голямо внимание се отделя на пропагандата на партийните решения, както на БКП, така и на КПСС, на актуалните задачи в областта на непрекъснато разширяващото се сътрудничество със СССР и другите социалистически страни, на богатите плодове на животворната българо-съветска дружба. Същевременно се поставя акцент върху литературата, воюваща срещу съвременния ревизионизъм, антикомунизма и антисъветизма, срещу идеологическата диверсия на заклетите врагове на социализма и прогреса, срещу всякакви прояви на аполитичност, които наливат вода в мелницата на нашите идеологически противници.

Съвременните издания на „Партиздат" са адресирани до строителите на развито социалистическо общество в нашата страна и естествено са неразривно свързани с проблемите на нашето настояще и бъдеще. Понастоящем решенията на Десетия партиен конгрес, Февруарския пленум на ЦК на БКП и Националната партийна конференция са в сърцевината на цялостната дейност на „Партиздат".

Не може да не се отбележи радващата тенденция на нарастване броя на заглавията на „Партиздат", които намират признание в чужбина. В това отношение нашето партийно издателство допринася не малко за пропагандата на българската книга зад граница. Все повече се разширяват и задълбочават връзките между „Партиздат" и издателствата на братските комунистически и работнически партии (и особено тези с „Политиздат" — Москва). Разширява се кръгът от съвместни издания по актуални политически и идеологически проблеми. Признание за дейността на „Партиздат" в това отношение е фактът, че през настоящата юбилейна година нашето партийно издателство е организатор и домакин на международно съвещание на ръководителите на партийните издателства в социалистическите страни.

Отбелязвайки 30-годишнината от създаването на „Партиздат", ние отбелязваме преди всичко изключителната жизненост на традициите в нашето партийно книгоиздаване. Развитието и обогатяването на тези традиции е в сигурните ръце на Централния комитет на нашата благоевско-димитровска партия.

ПЕТЪР ТЕРЗИЙСКИ

НЕ СТРЕЛЯЙТЕ В МЕН ОТ ЗАСАДА

Иля Велчев

Над стара София струи отровната мъгла.
Пробуждам се.
В главата ми ехтят
сто парни чука!

Сънувах, че ме блъснаха на път
с жестока скоростна машина.
Ударих ме лошо, из отзад,
тъй както си вървях, подсвирвайки си песен,
към нежната омая на далечината.
Ръмеше дъжд, примесен с лед.
Блестеше златният автомобилен лак
сред мрака и мъглата.
Лежах по гръб с очи в небето.
В устата ми хрущеше кървав пясък.
Късмет! Проклет късмет! — си мислех аз.
Пред студенеещите ми ресници
танцуваха очите на колата — подпалените жълти фарове.
Над мен надвесени видях
в това беснеещо хоро от болка
на лимузината маскираните пътници.
Навярно идваха от някакъв тържествен карнавал
и време нямаха да си свалят внушителните домина.
Да-а-а! — Възкликнаха те вкупом.
И аз ги разпознах по гласовете.
Те бяха гласовете на приятели!
Един поет, един от детството, един колега,
четвъртият бе общ познат
на мен и моите приятели.
Познах поета по кадифения му меден баритон,
приятеля от детството — по късащия се тенорен смях,
колегата — по гордия самоуверен бас,
а общия познат — по режещия му фалцет.
Зарадвах се! Помъчих се дори да се усмихна,
но моите разбити устни бунтовно не помръдваха.
Аз чаках да ме вдигнат и без думи.
Приятели! — аз исках да им викна. — Не се бавете,
усещам как смъртта
от калния асфалт през плещите се вмъква
Наведени над мене те мълчаха.
Приличаха на мафия
от някакъв бандитски филм.
Познатият побутна мойто рамо
със своята затоплена обувка,
взви фанфарно фалцета — Край!
Помъчи ни, но вече няма да заема място!
Очите му блестяха по ангелски зелени.
— Побързайте да се простите — подкани той усмихнат
маскираните ми приятели.
И те започнаха... да се прощават.
Поетът пръв докосна ме с ръце,
порови се из скъсаните джобове
и взе за спомен — моето перо!
Приятелят от детството —
адреса на моята любима!
Колегата потри с ръце!
А общият познат
отвори мойте документи,
сравни портретното с умиращото ми лице,
накъса ги и ги запали!
Лежах по гръб,
в очите ми две мъжки сълзи —
на гняв и ярост.
Лежах и дишах още жив
и вече мъртъв.
В мъглата се изгуби машината със златен лак.
От ауспуха за сбогом ме обви
димящият им черен смях.
Отнесе ги — те бързаха!
Те бързаха, на мойте близки първи да изкажат
най-искрените си съчуствия.

Пробуден съм!
И жив поглеждам в утринта.
В главата ми ехтят
сто парни чука.
Отсреща календара ми подсказва
за предстоящата тържествена вечеря
със моите приятели и общия познат...

Мъгла, мъгла като отровна пелерина
над стара София се плъзга.

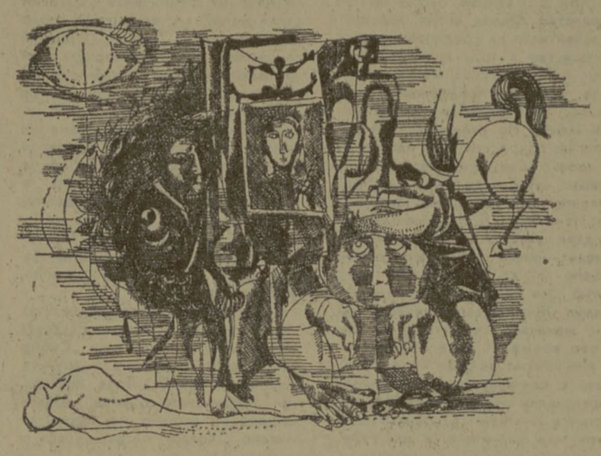

РИСУНКА КОНСТАНТИН ДЖИДРОВ

«ТВОРЧЕСКА ФИЗИОНОМИЯ НА ТЕАТЪРА МОЖЕ ДА ДАДЕ РЕЖИСЬОРЪТ-ЛИЧНОСТ»

(Продължение от 1-а стр.)

— Не бих казал, че е само едно нещо... но все пак често мисля върху основното... Защо постиженията ни, художествените факти не съответстват в повечето случаи на огромните материални възможности, на онази великолепна база, дадена ни от социалистическата държава? Намирам много отговори, но мястото не позволява да спомена всички. Ще спра само на един. Считам, че театърът, както всяко друго изкуство, е активно вмешателство, намеса в живота на обществото. Но за да се вмесваш в живота, се иска да бъдеш личност. Особено ако приемем, че изкуството трябва да върви поне една крачка пред това общество. И констатирам, че в театъра има твърде малко големи творчески личности. Този извод обаче не ме прави песимист. Зная, че всичко е процес и че в края на краищата ние ще отидем към разрешаването на онези проблеми, които ще ни позволят да направим големия театър. Тези мисли имат своето реално покритие. Като става дума за личности, мисля, че творческа физиономия на театъра при съвременните условия може да даде само режисьорът-личност.

— Тогава може ли един директен въпрос? След излизането ви от Народния театър вие бяхте назначен за главен режисьор на Народния театър за младежта в София. Защо този театър не се преобрази, защо той не стана „театърът на Люцканов"?

— Да, разбира се, бих могъл да отговоря. Преди всичко институт „главен режисьор" нямаше и аз изпълнявах тази длъжност формално. Такъв институт има отскоро. Но той съвсем няма онова съдържание и функции, чрез които да решава проблемите и физиономията на театъра. Имал съм случай да подчертавам, че в това отношение ние не се учим истински от опита на съветския театър. Друга причина е тази, че съвсем не считам себе си за онази цялостно изградена личност, която може да поведе колегите си — режисьори и актьори, — при това, когато те не са обединени от еднакви творчески, естетически цели.

Тук опираме в проблема за театъра на единомишлениците. Не абсолютизирам този въпрос. Такъв идеален театър не съществува. Но стремежът към него трябва да съществува. Работата не е толкова в предлено избистрените естетически стремления, а в еднаквата силна отговорност пред изкуството, в честната жажда за работа. Театърът не може да бъде почивен дом и институт за осигуряване. Ако това е така, то става ясно, че и комплектуването на една трупа не е толкова лесен въпрос. Още повече, когато в състава идват и хора не по необходимост. Това връзва ръцете на един директор, камо ли на един главен режисьор без реални функции...

— Добре, ако последните ви думи се отнасят до младежкия театър, в кой театър мислите, че може да стане тази така очаквана промяна? Какво ще кажете за Народния театър „Иван Вазов"?

— Въпросът е много сложен. Не бих могъл да отговоря конкретно на неговата първа половина. Навярно такава промяна ще настъпи, когато се появи една много „пробивна" личност от рода на Любимов, Планшон..., когато се промени нещо и в организационната структура на театъра, когато се създаде по-благоприятен климат за това.

А що се отнася до Народния театър „Иван Вазов", ако трябва да бъда напълно откровен, мисля, че е нужна известна предпазливост при изказването на каквито и да е мисли, свързани с него. Затова, защото това не е малък въпрос, а направо държавен. И не е необходимо всички да изказват мнението си. Но щом ми задавате този въпрос, би трябвало да отговоря като театрален човек, като режисьор, който е бил там.

Убеден съм в едно — Народният театър „Иван Вазов" трябва да бъде неоспоримо и безапелационно първият ни театър. В състава на този театър според мене има огромни потенциални възможности. Средствата за по-целенасочената експлоатация на тези възможности са известни. Не съм аз човекът, който трябва да ги формулира. Разбира се, мисля, че и за нашия първи национален театрален институт важат някои общи положения: подобряване на климата в самия театър, единна, творчески обединена и развълнувана режисьорска колегия, категорично повишаване на художествения критерий и т. н.

Впрочем хората, които работят в този театър, знаят всичко това много по-добре от мене.

— Интересува ме в този порядък от разсъждения не ви ли привлича киното. Там личността на режисьора е така категорично изявена, че е в състояние сама да постигне много повече, отколкото в театъра. Освен това много ваши колеги, театрални режисьори, вече направиха дебюти, и то под чертано успешни, в българското кино.

— Работата в киното отдавна ме привлича. И съм имал много мечти и желания. Но, изглежда, съм лишен твърде осезаемо от пробивност. А освен това киното така широко разтвори вратите си, че губя увереност при тази количествена надпревара дали неопитен във филмовото изкуство режисьор като мене ще може да пресъздаде така желаната неповторимост и едрина на проблемите....

— Да сменим малко темата. Любопитен съм имате ли любими актьори.

— Бих отговорил индиректно. Обичам непосредствените артисти. В това определение включвам демократичността на светоусещането.

И още: органически съм по-близък до онази актьорска природа и интелект, които въплъщават съблимните моменти на човешката душа, а не делничното, сивото.

— Какъв е кръгът, сред който се движите? Кажете нещо за вашата среда, за близките ви хора?

— В началото на нашия разговор ставаше дума за духовната провокация. Не мисля, че тя може да идва единствено от хората на изкуството. Вдъхновението, емоционалното и извисено отношение към живота не е монопол на хората на изкуството. Аз лично черпя опит и получавам подтик за душевно движение от лекари, с които общувам отблизо, и от хора с професии, твърде далече от изкуството. Понякога те се оказват по-близко до него.

— Но едно такова общуване предполага и интереси, твърде далечни от театъра...

— Непрекъснато се стремя да обогатявам познанията си с най-последните постижения на науката и техниката. Какво да се прави, такава е професията на режисьора. Той е длъжен да разтвори сетивата си и да получава колкото е възможно повече информация. Вълнува ме еднакво и овладяването на космоса, и изсичането на Амазонската джунгла, и откритието, че хомо сапиенс се е появил не преди един милион, а преди милиони години. Вълнуват ме и последните изследвания върху неразгаданата тайна за електромагнитните вълни на мозъчните неврони. А в същото време непрекъснато изпитвам атавистично вълнение при допира със земята, с природата. Въобще считам, че и върху мене тегне и проклятието, и богатството на съвременния човек. Ние с всички сили се откъсваме от това, без което не можем. Кой знае, може би този въпрос по-остро се усеща при хората със селски произход....

— От творец като вас е интересно да чуя какво мисли за критиката. Как понасяте отрицателните рецензии? Ето самият аз съм писал срещу несполучливата според мене ваша постановка на „Щастие" от Орлин Василев в Телевизионния театър.

— Отношението ми към критиката е отношение преди всичко към личността, която стои зад критиката. Никога не съм се сърдил когато критиката е написана от човек, когото аз считам за честен. А тя може да е напълно отрицателна. Понякога си мисля че професията на критика е най-трудната. За нея трябва предлено изграден характер, много мъжество и, бих казал, независимост. Дълбоко уважавам критиците, които притежават тези качества. Не споделям мнението, че у нас няма такива критици. Тъй като става дума за независимост, мисля че това качество трябва да притежава и режисьорът. Не може да се прави изкуство с цел то да се хареса някому, не може творецът да е зависим изцяло от мнението на няколко души. Основен критерий трябва да бъде неговата творческа човешка същност.

— И последен въпрос. Известно ми е, че сте правили драматизации, писали сте пиеси, сценарии, т. е. имате усет, а доколкото съм запознат, и дар към литературното слово. Сега преподавате и актьорско майсторство и режисура във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов". Нямате ли намерение да напишете книга за професията ви, за творческите проблеми, които ви вълнуват?

— Имам. Но, както повечето български режисьори, аз също не оценявам значението на този въпрос докрай. И в това отношение ние не се учим достатъчно от опита на съветските режисьори. Не създаваме традиция, ленивi сме, не обобщаваме опита си, сякаш ни е все едно какво ще знаят и какво ще наследят тези, които ще дойдат след нас. Навярно те също ще се оплакват от липсата на духовна провокация.

А има какво да се каже за нашата работа. Не ме напуска чувството, че развитието на българския театър е в период, когато сме длъжни да направим качествен скок, да открием онези пътове, чрез които ще го издигнем до постиженията на световния театър.

ВЛАДИМИР МИХАЙЛОВ

ИНТЕРЕСНАТА КНИГА

Партийното издателство предлага на читателите си един добре издаден сборник „Те и моралът", който съдържа най-важните изказвания на К. Маркс, Ф. Енгелс и В. И. Ленин по въпросите на комунистическия морал. Публикуваните материали на класиците допринасят за изясняването на марксистко-ленинската етика.

В сборника са публикувани материали на К. Маркс, Ф. Енгелс и В. И. Ленин, в които класиците на марксизма развиват формирането на нравствеността, моралните възгледи и отношения. От публикуваните материали в сборника се вижда създаването на мирогледа на класиците на марксизма. В един от най-ранните документи — „Размисъл на един младеж при избора на професия" — гимназиалното съчинение на 17-годишния Маркс се казва. „Ако сме си избрали професия, в рамките на която да можем да се трудим за човечеството, ние няма да се огънем под нейното бреме, защото това е жертва в името на всички;... чашето щастие ще принадлежи на милионите, нашите дела тогава ще живеят тих, но вечен живот, а над нашия прах ще пролеят горещи сълзи благородни хора..."

В редица трудове, представени в сборника, Ленин изказа мисли за историческата роля на пролетарския морал, който съдържа в себе си нравствения прогрес, за ръководната роля на партията в комунистическото и трудовото възпитание на трудещите се, за истинския човешки хуманизъм, за непримиримост към лицемерието и страхливостта, инертността и простащината, подлизурството и раболепието — против всичко, което пречи на изграждането на комунизма.

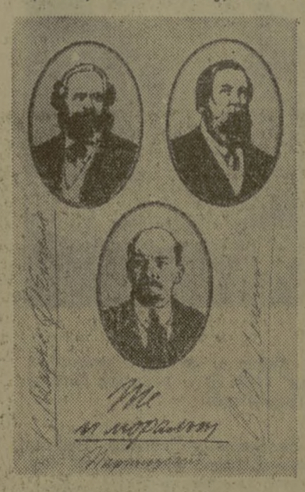

В сборника „Те и моралът" читателят отново ще почувствува величието на К. Маркс, Ф. Енгелс и В. И. Ленин и хармонията в личния им и обществен живот.

ПОЧЕТНА ТИТЛА НА НИКОЛАС ГИЛЕН

На националния поет на Куба Николас Гилен, както съобщава в. „Гранма", академичният съвет на Хаванския университет е присъдил титлата доктор „хонорис кауза" по испански език и литература.

В решението на съвета се отбелязва, че тази степен се присъжда на Николас Гилен за големите му литературни заслуги, високото художествено майсторство и гражданските позиции на забележителния културен деец.

ПРОТИВ „СВРЪХЦИВИЛИЗОВАНОТО" ОБЩЕСТВО

Индийското издателство „Шаши Пракшан" е публикувало стихосбирката „Парабола" на съвременния поет Раджендри Дхасмани. Книгата съдържа стихове, написани в периода 1964—1972 г. Точни и дълбоки са „хирургическите разрези" на поета, разкриващи социалните, политическите и икономическите язви на съвременното общество. В стихотворенията му е изразен протестът против духовната коросия, лицемерието и всичко, което в „свърхцивилизованото общество" противоречи на човешкото съществуване.

„ЗЪРНО, ПОПАДНАЛО НА ДОБРА ПОЧВА..."

Така е озаглавен новият роман на белетриста Ал. Симион. На званието на книгата, отбелязва в „Ромъния литераре" писателят С. Тител, лесно може да се дешифрира: авторът си поставя за цел да разкаже за човека, чийто жизнен път не пропада напразно, за „зърното, което дава добри кълнове".

„Да работиш за другите въпреки страданието — това е основният мотив, пронизващ книгата от първата до последната страница" — пише рецензентът.

НАШИЯТ НАРОДЕН ТЕАТЪР

(Продължение от 1-а стр.)

драматургия на критическия реализъм. Автори като Островски и Гогол, Толстой и Горки, Шекспир и Шилер, драматичните творби на Вазов и Страшимиров, на Яворов, Ст. Л. Костов, Йовков, Рачо Стоянов и др. наред с присъдата на изкуството над обществените недъзи представляваха основата, върху която се изграждаше професионалното майсторство, обогатяваха се изразни средства, разкриваха се актьорски и режисьорски индивидуалности. Народният театър определяше ръста, тежнията, естетиката на сценичното ни изкуство. На негова сцена се създаваше националната ни драматургия и съхраняваха, развиваха реалистичните традиции; тук се осъществяваше истинска приемственост между поколенията в духовния климат на художествени открития, на висока професионална и гражданска взискателност.

Динамичните промени в нашия обществен и културен живот в годините на народната власт предизвика появата на качествено ново светоусещане в изкуството на Народния театър. Историческият ход на борбата за социализъм и неговото отражение в творчеството, в мирогледа на сценичните творци, на писателите-драматурзи, изискваха усвояването на принципите на социалистическия реализъм, за да бъде доловено дихание то на революцията и сценически претворена нейната преобразяваща сила. Народният театър се насочи още чрез първите творби на социалистическата ни драматургия, чрез зрелите произведения на съветската драматургия към правдивото разкриване жизнените конфликти на обществото и неговия нравствен потенциал. Той постепенно напусна сферата на директната агитационност и показност, за да потърси живия контакт с обществената действителност в нейния социално-психологически план, за да намери нейния най-внушителен и многозначен образ. Новите теми, проблеми и герои поривисто нахлуха на сцената му, търсейки своята художествено-театрална адекватност. В словото на драматурга, както и в сценичната интерпретация се отстояваше развълнувано и убедено отношението на творците към социалните явления от гледище на победилата класа, с прозрението и мъдростта на идеите на партията.

И отново именно в Народния театър се утвърждават завоеванията на социалистическата ни драматургия, формира се обликът на социалистическото театрално изкуство в неговите специфични изяви. Усъвършенстваната му методология го подпомогна в осмисляне на бързите, революционни преобразования в съзнанието и психологията на съвременника.

Извоювал своето водещо място в миналото, днес той го защищава с повишеното си професионално майсторство, с вдъхновеното си внушение на партийната истина и на социалистическия хуманизъм. На своята седемдесетгодишнина Народният театър „Иван Вазов" има правото на богата равносметка. Тя ще потвърди, че изкуството му е било търсено и въздействуващо, винаги когато се е свързвало с повелите на времето, с историческата съдба на народа.

ОТ ВРЕМЕТО НА ИВАН АСЕН II

Много са данните за строителната дейност на цар Иван-Асен II, за даренията, които е направил на един или друг манастир, за посещения в „Св. гора" или другаде. Малко са обаче запазените паметници от неговото време, а още по-малко паметниците на монументалната живопис, свързани непосредствено с името му. Досега това беше само един паметник, и то отчасти запазен — стенописите в двата притвора на църквата „Св. четиридесет мъченици", точно датирани от надписа върху прочутата Иван-Асенова колона, в която се говори, че през годината 1230, когато се е изписвала църквата, Иван-Асен е разбил при Клокотница войските на епирския деспот Теодор Комнин.

Интересно сведение за дейността на Иван-Асен II в това отношение намираме в житието на патриарх Йоаким — първия търновски патриарх след възобновяването на независимата българска църква през 1235 г. В това житие е казано, че Йоаким, станал монах-великосхимник на Атон, се завръща след известно време в България, отива до Дунава и там, „над Красен", си изсича килия, а по-късно с помощта на свои ученици и малка скална църквица. Недалеч от град Русе по течението на река Русенски Лом и днес се намира селото Красен. До него са запазени развалините на средновековна крепост, където според археологическите находки е имало интензивен живот между XII и XIV в. Малко „над Красен" по течението на реката са скалните църкви при с. Иваново, около които множество скални килии говорят за развитието на средновековното монашество в този край. Сътрудникът на търновския музей Н. Ангелов с право предположи, че Йоаким се е заселил някъде из тези места. Но сведението от житието не спира дотук. В началото на своето царуване, казва житие писецът, чувайки за труда и добродетелите на отшелника Йоаким, цар Иван-Асен II го посещава и му дава „много злато", с което монахът наема работници, изсича пещера и създава голям манастир на името на архангел Михаил. Житиеписецът твърди, че този манастир съществува и по негово време. Н. Ангелов предложи манастирът да бъде индентифициран с най-известната от ивановските скални църкви, наречена от местните жители „Църквата", в която има най-много и най-хубави стенописи, както и ктиторски портрет на цар Иван-Александър. Специалистите обаче не се съгласиха с тази хипотеза, тъй като стилът на стенописите в „Църквата" е напълно характерен за развитието на живописта през XIV в. и едно датиране с век и половина по-рано е невъзможно.

Но в ивановските скали са запазени, макар и в по-лошо състояние, стенописи и в други скални църкви. Най-трудно достъпна от тях е така наречената „Затрупана църква", която се намира на десния бряг на реката и около която скалата е осеяна с килии и параклиси. Тази църква е издялана от умела човешка ръка и има съвършено правилна форма. Доскоро тя е била наистина затрупана от свляклата се при падането на свода ѝ пръст и размерите ѝ, особено ширината, не са напълно ясни. Това е в същност най-голямата от ивановските църкви — дълга е около 9 м, а ширината ѝ е надминавала 4 м. Може би тези размери са една от причините за срутването на мекия варовик. Огромен блок, под който се намират стенописи от свода на църквата, лежи днес в южната ѝ част и подпира останките от тавана ѝ.

Какво ни накара да обърнем внимание на тази църква, където е запазена твърде малко живопис? На първо място високото качество на тази живопис. Но има и друго. В средновековните църкви, преди олтарните прегради да прераснат в огромни иконостаси, изображението на светеца или светците, на които е била посветена църквата, е било изписвано на една от страничните църковни стени непосредствено пред олтарната преграда. Тук, в „Затрупаната църква", върху северната стена, веднага след очертанията на олтарната преграда, се намира широката 2.20 и висока 1.83 м, т.е. заемаща цялата височина на стената до началото на свода композиция, наречена „Събор на архангелите" — пет архангела в императорски дрехи, като средният държи пред гърдите си медальон с бюста на Христос Емануил и зад тях много лица и нимбове, които обозначават „всичките безплътни сили",

Съборът на архангелите се празнува от източно-православната църква на 8 ноември като „Събор на архистратиг Михаил и другите безплътни сили". Това показва, че „Затрупаната църква" е била посветена именно на архангел Михаил, което потвърждават и стенописите по свлечения свод на църквата, представящи различните подвизи и чудеса на архангела. Не по-малко интересна е следващата композиция на северната стена. В нея от изток виждаме един архангел в императорско облекло. До него е имало две фигури, от които лявата е напълно унищожена, но от дясната, която е също в лошо състояние, е запазена част от корона и императорски лор. Над главата има фрагмент от надпис: ВСѢМЪ БЛЪГ(АРОМЪ). Над тези две фигури е изобразен Христос, протегнал за благословия двете си ръце. Т. е. ние имаме пред очите си фрагменти от ктиторска композиция и тя представя цар „на всички българи", който поднася на патрона на църквата архангел Михаил умаления модел на църковната сграда, от който и сега личат слаби следи. Твърде вероятно е втората, унищожената фигура да е била на царицата. И ето тук ни идва на помощ житието на патриарх Йоаким — със златото, дадено от цар Иван-Асен II, са наети работници, изсечена пещерата и „сътворен велик манастир" на името на архангел Михаил. Както се вижда от житието, това ще е станало около 20-те години на XIII в., преди Йоаким да бъде избран за патриарх. Ктиторът, дарителят, с чиито средства е създаден този манастир, е Иван Асен II и неговият портрет е бил изобразен на северната стена в главната манастирска църква. Свързвайки данните от житието и ктиторската композиция, получаваме точно и конкретно сведение за един от начините, по който се е осъществявала дарителската дейност през средновековието, като същевременно се уточнява датировката на паметника и, макар и до известна степен, се обогатява картината на развитието на нашата монументална живопис през този така беден на запазени паметници период.

Фрагмент от „Събора на архангелите" в църквата „Архангел Михаил" в с. Иваново

Останалата част от стенописите е също в недобро и фрагментарно състояние, но още издателят на ивановските стенописи Асен Василиев беше обърнал внимание на високите художествени качества на тази живопис — тънкия лек контур, умелата, мека моделировка, богатството на колорита — качества, които отговарят на високия ранг на дарителя, един от най-културните владетели на нашето средновековно минало. Твърде вероятно е този акт на дарение да е отразен и в името на близкото село Иваново, още повече, че през следващия XIV в. още един български цар със същото първо име — Иван Александър" построява „Църквата" на отсрещния бряг на реката.

ЛИЛЯНА МАВРОДИНОВА

ГЛЕДИЩА

КОНФЛИКТ, ЛИЧНОСТ, ПОЗИЦИЯ

Иван Спасов

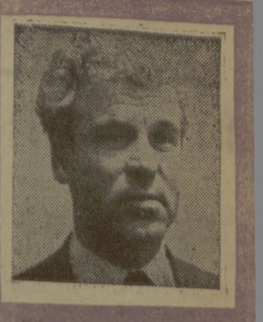

Никога качествата на личността не са били без значение за обществото, което като човешки колектив е изградено тъкмо от личности. То функционира чрез функциите на отделния индивид, поставен на едно или на друго място в обществения ред, натоварен с отговорност, изпълняващ определено социално поръчение и предназначение. Ала в социалистическото общество, което мобилизира всичките си трудово-материални, всичките си нравствени, интелектуални, психо-емоционални усилия, за да изгражда нов етап от своето развитие, въпросите за способността и за достойнството на личността в различните сфери на социалната дейност са наистина от изключителна важност

Сега, когато се изгражда развитото социалистическо общество, когато проблемите за материално-техническия напредък и разцвет са неотделими от проблемите за нравствено-духовната извисеност на личността, неимоверно ще нарастват ролята и отговорността на твореца за насърчаване и за утвърждаване чрез средствата и въздействието на изкуството на действително човешкото и ценното у човека-строител и за отстраняване и за бичуване на порочното, нетърпимото, ретроградното у човека-еснаф, нагаждач, кариерист, претенциозен или по-„незабележим" чекадърник.

Без да губи ярката си класовост и политическа насоченост към комунистическия идеал, конфликтът в обществото все повече ще се заражда, мотивира и развива като конфликт между принципите и безпринципността; между способността и неспособността; между високата комунистическа мярка за гражданско поведение и лъжесоциалния интерес. В тая богата гама от противоречия, които ще оформят съвременния житейски конфликт, нашите творци според натюрела и дарованието си ще откриват различни ракурси за различни художествени превъплъщения и степенувания.

Макар че, общо взето, като характеристика съвременният конфликт да е типологически еднороден, специфичното му жизнено проявление съдържа неимоверно разнообразие, което е и богатство за творческото наблюдение и за творческото въображение. Нашите писатели, художници, театрални дейци са изправени пред необходимостта не просто да регистрират фактите от пресътворявания житейски сектор, а да изразяват идейно-емоционалното си гледище към действителните факти; да ги превръщат в обективна естетическа истина и в перспективна тенденция, постигната по творчески път.

Откроянето на ярката класово-партийна позиция ще предпази творците от малоизмерността на описателството, а улавянето на перспективната насока ще ги спаси от властта и жилавостта на малката правда; ще им позволи с реалистично-романтични черти да извисят образа на съвременника — творец, строител, двигател на социалното развитие. В този контекст изпъкват изключително важни страни от изображението на съвременната конфликтност. Налага се като неизследвана практика и като неразработена теория оная област, в която ще се изяви, ще се оформя и ще действува положително-героичният характер на днешния творец на материалната и на духовната култура. Поетиката на положителния герой може да се счита за първостепенна в метода на социалистическия реализъм, тъй като главната, същностната негова задача е да гарантира на изкуството в социалистическото общество утвърждаващо-аналитичната и патосна мощ. Положителният герой е закономерен и като манифестация на жизнената истина, защото в борбата с отрицателното и с вредното побеждава през изпитания, усилия и съмнения тъкмо положителната тенденция на развитието, а и като художествен идеал, който служи едновременно и за обобщение на действителността, и за стимул към прогреса, достоен за жертви и победи.

В този смисъл актуалната житейска конфликтност може да се пресътвори убедително само чрез проникновения, дълбок и перспективен анализ на противоречията и да се постигне по емоционален път техният определящ еквивалент Иначе конфликтността губи творческото си предназначение, защото вместо дълбок идейно-емоционален анализ в някои творби се вижда неговият заместител: тезисната постановка и външно-казуалната конфронтация. Враждуващите страни фактически се разминават на бойното поле или действуват като разигравани пионки.

Най-силната страна от изображението на съвременната конфликтност може да се прояви в органичността на сблъсъците и на художествената пластичност в тяхното проследяване и разкритие. Най-трудният момент за днешните творци е тъкмо социално-психологическата пластичност в изображението, а не описателно-рисунъчната пластика, която също има своето място в изображението, без тоя да е първенствуващо. Социално-психологическата пластичност и органичност засягат преди всичко характеристиката на героите, в чието поведение и в чиито изживявания се съсредоточават конфликтните мотиви. Особено е трудна задачата, като се има пред вид обстоятелството, че творците постигат съвременната конфликтност без дистанция във времето; без улесняващата присъда на историята; без явленията да са изкристализирали докрай; без да има окончателен, завършващ период в конфликтните действия и перипетии. Съвременните противоречия са творчески атакувани от движението, което е длъжно да преценява цялата им сложна и динамична същност. И затова съвсем естествено е да поставяме въпросите за художествения анализ като антипод на сюжетната схема или на външно-механичното противопоставяне и на тезисното разпределяне на „съответните" роли в развитието на сюжета.

Конфликтното многообразие, което се явява като художествен обект за съвременните автори, включва цяла поредица от гражданското и от индивидуалното поведение на днешния човек, влизащ в най-сложни взаимоотношения и противоречия с живота, с околните и със себе си; при един увеличаващ се социален и психологически максимализъм; с една богата чувствителност към промените и към повелите на действителността; с една гражданска изостреност на сетивата и на релациите. Всичко това налага и изисква здравата и категорична класово-партийна, комунистическа творческа позиция, от която ще бъдат изучавани и пресътворявани в изкуството съвременните герои и конфликти.

ФИЛМОВИ КОНТАКТИ С ЯПОНИЯ

Системата за производство на филми в Япония дълго изглеждаше непоклатима. Шест едри монополистически кинообединения, поделили помежду си производството и разпространението на филми в страната, пускаха ежегодно рекордно количество филми. Расте ше и числото на посетителите в кинотеатрите: цифрите красноречиво говорят — 7473 кинотеатъра, 547 пълнометражни художествени филма годишно.

И ето напоследък този киногигант се тресе от ударите на кризата. Вече не шест, а пет крупни кинокомпании съществуват в днешна Япония. Наполовина е съкратено числото на посетителите в кината, закрити са една трета от кинотеатрите, спаднало е количеството на произвежданите филми.

Не голяма група прогресивно настроени кинематографисти въста на против системата на филмовото производство. Целта на борбата на тази група е създаването на правдиви и хуманни произведения в киноизкуството, адресирани към народа.

Кинотворбите, реализирани от групата на „независимите", се налагат със своята гражданска позиция и реализъм.

Целта на Българската национална филмотека при подготвяне панорамата на японското кино в България бе да покаже най-доброто от филмите на „независимите" на нашите зрители.

В панорамата бяха включени 15 кинопроизведения, които в основата си се базират на най-добрите японски традиции и съвременните достижения в японското киноизкуство.

По случай панорамата на съвременното японско кино по покана на Българската национална филмотека в страната ни гостува г-н Йо Окада — директор на Музея за модерно изкуство в Токио. В навечерието на неговото заминаване се срещнах с него и той беше любезен да отговори на въпросите ми.

— Към вашия музей е и филмовият отдел, който ни предложи панорамата на японското кино в България. Какви бяха мотивите, от които се ръководехте, когато правехте селекцията на филмите, включени в панорамата?

— Ако трябва да говоря за нашето кино, струва ми се, че то изживява криза. Какво се крие зад това? Както ви е известно, големите кинотеатри закупуват само такива филми, които могат да дадат големи касови сборове. От друга страна, голяма част от творците желаят да постигнат независимост, като създадат самостоятелни компании. А това е повече от трудно. Тук се крие причината, че не всички творци могат да реализират филмови произведения, каквито биха желали. Да не говорим за това, че те не намират продуценти, които биха финансирали тяхното създаване. За тази панорама ние се постарахме да включим филми, които биха дали представа за Япония, за състоянието на съвременната ни култура. Това са филми, малко известни и у нас, по те имат сериозни естетически достойнства. Това са произведения, създадени от групата на „независимите".

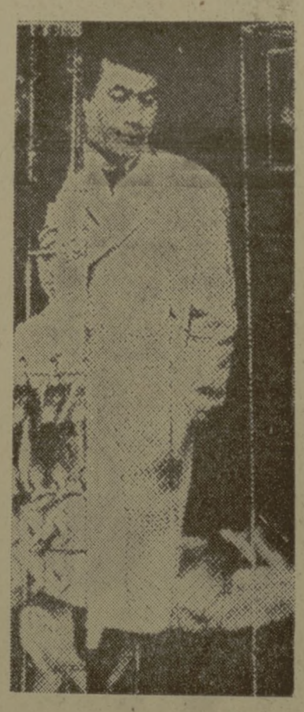

Кадър от филма „Чуждото лице" (1966 г.) — режисьор Хироши Тешигахара.

— Господин Окада, как оценявате контактите на Музея за модерно изкуство в Токио и Българската национална филмотека? Имам пред вид провеждането на панорамата на българското кино в Токио през тази пролет и настоящата панорама на японското кино в България.

— Може би трябва да започна оттам, че българското киноизкуство в Япония до тази година беше почти неизвестно Със задоволство бе посрещната идеята за провеждането на панорама на българското кино в Токио. Мога да кажа, че и публиката, и специалистите откриха интересни моменти във вашето киноизкуство. То се характеризира със стабилност в развитието си. Отличителна черта на българското кино е неговият хуманизъм, която аз лично приветствувам. Въпреки че не съм запознат добре с вашата страна, с особеностите на вашето историческо развитие, с характерните черти на вашия народ, имам чувството, че това изкуство отговаря на потребностите му. Оценявам високо нашите взаимни контакти и бих желал тези връзки да се задълбочат. И ако ние обменихме програми с игрални филми, което бе нашата първа стъпка, занапред нашите зрители в Япония със задоволство биха гледали и български документални, и световноизвестните ви анимационни филми. От своя страна ние също бихме могли да покажем произведения в тези жанрове, които биха били интересни за българския кинозрител Бих желал да подчертая, че нашето желание за взаимно сътрудничество е много голямо, и считам, че няма съществени пречки за неговото осъществяване.

СИЛВИЯ СЕЧАНОВА

ЖЕРТВАТА НЕ Е СЛУЧАЙНА

Злокачественият тумор на гангстеризма се разпростря в Съединените щати дори и в такава област като издаването не на комерческа, а на истинска художествена литература.

Поредна жертва на гангстерите стана един от най-големите съвременни американски писатели Джеръм Дейвид Селинджър, който с ненадминато майсторство разобличи в своите произведения фалша, лицемерието и лъжата, които господствуват в съвременния капиталистически свят.

СОВЕТСКАЯ КУЛЬТУРА

Както е известно, писателят придоби световна слава през 1951 г. когато беше издаден неговият роман „Спасителят в ръжта", предизвикал яростни нападки от страна на апологетите на „американския начин на живот" Те смятаха, че Селинджър доста рязко и откровено разобличава този „начин" на живот, като уж го изопачава, наблюдавайки го през очите на момчето, което не умее да се приспособи към околната среда.

Но още през четиридесетте години Селинджър е публикувал свои разкази в списанията „Сетърдей ивнинг пост" и „Колиърс". Тези разкази за самотните млади войници, за миловидните девйоки със свенливи усмивки и момчетата, които не получават писма, не бяха изобщо издадени Тези предвестници на бъдещите произведения на писателя биха могли да се открият само в подвързаните годишнини на тези стари списания, които се пазят в големите библиотеки на американските градове. В два такива разказа фигурираше дори и Холдън Колфийлд, героят от „Спасителят в ръжта" който беше обикнат от толкова много хора.

И ето ловки гешефтари издадоха в два не големи тома (в 25 000 тираж) тези пръснати по списанията разкази на Селинджър и продадоха изданието на търгуващите с книги фирми в Ню Йорк, Сан Франциско и Чикаго. Фирмите купиха изданието за 1.5 долара, а продаваха всеки том от 3 до 5 долара. Те смятаха, че писателят ще се примири със станалото, ако — както казваха те — „ние направим книгите достатъчно привлекателни". „Тези книги се разграбиха като топъл хляб — разказва един от продавачите. — Много хора искаха да си ги купят."

Джеръм Селинджър отдавна живее в дълбоката провинция — в селището Корниш (щата Ню Хемпшир). Последната му повест „Вдигнете по-високо покрива, дърводелци" беше издадена през 1955 г., а последното му интервю се състоя през... 1953 г. Сега той трябваше да наруши своето повече от двайсетгодишно мълчание.

„Тези разкази — каза писателят в интервюто си пред кореспондента на „Интернешънал хералд трибюн" — са моя собственост. В същност те бяха откраднати. Представете си, че имате костюм, който ви се харесва, но някой прониква до вашия гардероб у го открава. Сега аз имам точно такова чувство. Откраднатите разкази не приличат на последните ми работи. Те са пълни с тромави диалози и наивни разсъждения. Аз съм ги писал много отдавна и съвсем не съм имал намерение да ги издавам. Исках дори те да бъдат забравени да умрат от естествена смърт. Аз не се опитвам да скрия „греховете" на младостта си, но ми се струваше, че тези разкази не заслужават да бъдат публикувани."

„Поразително е — заяви писателят — как се отнасят държавните чиновници към нарушаването на федералните закони и по-специално на авторското право. Защо ако от вашата мансарди изпадне стар, мръсен дюшек, те ще го търсят, но никой не предприема сега нищо срещу тези престъпници"

И наистина в продължение на два месеца се водиха безплодни търсения само от частни детективи, наети лично от адвоката на писателя Едва след интервюто на Селинджър след шума, който бе здигнат от пресата, Федералното бюро за разследване се намеси в това дело, като съобщи, че търси човека или бандите, които са причинили на писателя щета в размер на 200 хиляди долара. Оказва се, че Федералното бюро за разследване е смятало тази щета не за престъпление, а за „малка простъпка", и затова е игнорирало скандалното дело.

Да, явно съвсем не случайна жертва на гангстерите е станал писателят, който издигна елас на протест срещу буржоазната действителност, срещу света, в който главното са парите и в който всичко се продава.

Л. БОРИСОГЛЕБСКИ

(в. „Советская культура", бр. 96 от 29 ноември 1974 г.)

НОВИНИ ОТ СССР

В държавния музей за изобразително изкуство „Пушкин" в Москва е открита изложба „Поетически реализъм", която се състои от произведения, изпратени от Виенската национална галерия. Тази композиция запознава зрителите с една от насоките в изкуството на Австрия през втората половина на XIX век.

*

За втори път американската балетна трупа „Сити сентър Джофри балет" гостува на съветските зрители (първото гостуване беше преди 10 години). Сегашният репертоар на трупата е значително обогатен и говори за разнообразието на художествените интереси.

*

В малката зала на московската консерватория „П. И. Чайковски" за първи път гостува камерен оркестър от Иран. Изпълнени са били произведения от Вивалди, Моцарт, Прокофиев, Шьонберг.

*

В Москва завърши творческата среща между дейците на научното кино в социалистическите страни. Участвували са делегации от Съветския съюз, България, Унгария, ГДР, Куба, Полша и Чехословакия. Обсъжданата главна тема за съвременното научно кино на социалистическите страни и неговите изобразителни средства предизвика оживени разисквания сред участниците.

Предстои среща на зрителите в новия български филм „Сватбите на Йоан Асен", постановка на режисьора Вили Цанков. В него ще видим последната филмова роля на народния артист Апостол Карамитев.

В СЛЕДВАЩИЯ БРОЙ:

Хоризонти на дружбата — Богомил Стършенов

По театралните сцени — Николай Правдев

Българското кино — към ново качество — Ивайло Знеполски

Румънският театър „К. Нотара" — Севелина Гьорова

Новогодишни карикатури — Теню Пиндарев

Главен редактор: ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

Редакционна колегия: АКСИНИЯ ДЖУРОВА, АННА ТРИЧКОВА, проф. АТАНАС СТОЙКОВ, БОГОМИЛ СТЪРШЕНОВ, ГЕОРГИ САЕВ, ГЕОРГИ СТОЯНОВ—БИГОР, ГРИГОР ЧЕРНЕВ, ДИМИТЪР ГРЪНЧАРОВ, ДИМИТЪР ХРИСТОВ, ЕМИЛ НИКОЛОВ (отговорен секретар), ЖАНА АВИШАЙ, ИВАН СЛАВКОВ, КАМЕН ЗИДАРОВ, проф КРЪСТЬО ГОРАНОВ, ЛЮБЕН ПОПОВ, НЕШО ДАВИДОВ, НИКОЛАЙ ПАРУШЕВ (зам главен редактор), ПЕТЪР КАРААНГОВ, СВЕТЛИН РУСЕВ, ТОДОР АБАЗОВ (зам.-главен редактор), проф. ФИЛИП ФИЛИПОВ.

АНА МИХАЙЛОВА (зам.-отговорен секретар)

Адрес: бул. „Бирюзов" 9, секретар 44-24-56

НАРОДНА КУЛТУРА